

פתח דבר

ברגשי גיל ושמחה תוך שבח והודיה לבורא עולם, הננו מוציאים לאור את קובץ לימוד 'ענינים עקריים בגאולה ומשיח הנוגעים לזמן הגלות, (وهוא מסלול הלימוד - שנה ב') בסדרת הקבצים בעניני משיח וגאולה היוצאים לאור במסגרת "חידון גאולה ומשיח".

מיד לאחר החורבן מאז החלה הגלות המרה לפני קרוב לאלפיים שנה ייחל העם לגאולה בבקשה ותחינה מבורא עולם ומנהיגו - "בנה ביתך כבתחילה".

לכל אורך שנות הגלות המייסרות במשך אלפי שנים ומאות דורות, בכל הארצות שבהם גלו ישראל בקשה משותפת הייתה לכל אחד ואחת מהם אותה דרשו בכל עת וללא לאות. עד ימינו אנו מתפללים כולנו: "לירושלים עירך ברחמים תשוב ותשכון בתוכה".

כבר במאמרו הראשון לאחר קבלת הנשיאות קבע רבינו את תפקיד דורינו זה והוא "לגמור המשכת השכינה.. ובתחתונים דווקא". מטרה זו כבר הסתמנה אצל רבינו עוד מתקופת ילדותו וכפי שמעיד על עצמו במכתב לפרזידנט מר יצחק בן צבי (אגרות קודש כרך יב ע' תיד (אגרת ד'רכו)): "מיום הלכי ל"חדר" ועוד קודם לזה התחיל להתרקם בד"מיוני ציור גאולה העתידה". הדבר התבטא לכל אורך השנים, בה כל מבצע חדש שעליו הכריז הרבי, כל מוסד שייסד, כל שליח ששיגר וכל קמפיין שהתחיל היה עם מטרה אחת ויחידה - "להביא לימות המשיח". אלפי שיחות ומאמרים, רבבות מכתבים ואין ספור הוראות חדורים בדבר אחד - לקרב את הגאולה האמיתית והשלמה.

בכ"ח בניסן תנש"א הרבי נשא את השיחה הידועה בה דרש מהחסידיים לעשות ככל שביכולתם להבאת המשיח, מאז החלה התעוררות גדולה בין החסידיים לפעול להבאת הגאולה.

קבוצת בחורים מהתלמידים השלוחים בתומכי תמימים ניו הייבן החליטו להוציא לאור חוברת מיוחדת ובה 'מפתח עניינים' לשיחותיו של הרבי בעניני גאולה ומשיח, על מנת להוסיף בלימוד התורה בנושאי הגאולה. כאשר הוכנסה החוברת לרבי ביחד עם הדו"ח על הכינוס השיב הרבי (ליקוט מענות תנש"א מענה שמ): "החוברת המכתב הדו"ח והפ"נ נתקבלו, אזכיר על הציון".

בשבת שלאחר מכן - שבת פרשת תזריע מצורע, ו' באייר - הואיל רבינו לגלות לנו את הדרך לסיים את הגלות ולהביא את הגאולה. הרבי נשא דברים ארוכים אודות מעלת לימוד התורה בפרט בנושאי המשיח והגאולה והתבטא שלימוד זה הוא "הדרך הישרה", הקלה והמהירה ביותר מבין כל דרכי התורה, לפעול התגלות וביאת המשיח (ספר השיחות תנש"א ח"ב ע' 497). הרבי ביקש: "לפרסם בכל מקום ומקום את ההוראה - שעל כל יהודי להוסיף בלימוד עניני משיח וגאולה".

אחינו התמימים, בעומדנו זה כמה וכמה שנים שלדאבוננו איננו זוכים לראות בחוש את רבינו, ברור הדבר שבכל תמים בוערת התשוקה לעשות ככל שביכולתו לקרב זמן "מלך ביופיו תחזינה עיניך". את הדרך הרבי סלל בעבורנו, תכנן לנו את המשימה ונתן לכל אחד מאיתנו את הכוחות ולנו לא נותר אלא לפעול.

נמצאים אנו בשנה מיוחדת - שנת הקהל בה אנו מתקהלים ומתאחדים ובפרט ב"למען ילמדו". אי לכך ובהתאם לזאת לא ראינו מתאים יותר מאשר בשנה זו לעשות מבצע ל"מוד עולמי בכל ישיבות חב"ד ברחבי תבל שבו יתאחדו כל שוחרי ומבקשי רצונו של רבינו בלימוד ענייני גאולה ומשיח ובאופן דמוסיף והולך על פני השנים שקדמו.

קובז זה הוא קובץ הראשון מתוך שלושת הקבצים, ובו יתבאר בטוב טעם כל מה שנוגע ל'תכלית הבריאה ושלילת הגלות'. בקובץ ב שיצא לאור בקרוב יבואר בעזה"י 'מטרת הגלות ותפקידנו וחובתנו בה'. ובקובץ ג 'תהליך ביאת משיח ותקופתנו'.

קובץ זה הוא הקובץ הראשון מתוך שלושה קבצים, שבו יבא בטוב טעם כל מה שקשור ל'תכלית הבריאה ושלילת הגלות'. בקובץ ב', שיצא לאור בקרוב, יבאר 'מטרת הגלות, תפקידנו וחובתנו בה'. ובקובץ ג', יבאר את 'תהליך ביאת משיח ותקופתנו'.

ולסיום, נביע תקוותינו כי הלימוד וה'קאך' בתורת הגאולה, ובפרט על ידי התאחדות תלמידי הישיבות באופן של 'ויעשו כולם אגודה אחת, לעשות רצונך בלבב שלם' ובאופן ד"הקהל את העם - למען ילמדו" תהיה הפעולה האחרונה ש"תכריע את הכף" ותפעל כבר את התגלות משיח צדקנו, תיכף ומי"ד ממש!

מטה חידון גאולה ומשיח

ב' אייר תשפ"ג - שנת הקהל
יום הולדת כ"ק אדמו"ר המהר"ש
תפארת שבתפארת
ברוקלין נ.י.

חידון גאולת ומשיח קובץ א'

מפתח ענינים

פרק א תכלית הבריאה	5
פרק ב מה כל כך רע בגלות?	11
פרק ג שלימות קיום המצוות (בכמות)	17
פרק ד שלימות המצוות (באיכות)	23
פרק ה גלותם של ישראל	29
פרק ו תורתו של משיח	35
הרחבת ענינים	39
שיחת ש"פ אחרי קדושים ה'תנש"א	41

תכלית הבריאה

רוחו של משיח

קודם גילוי תורת החסידות מקובל היה לומר שעיקר עניינה של תקופת הגאולה העתידה הוא, שבני ישראל יצאו אז משעבוד הגלות אל חירות הגאולה, בשובם אל ארץ ישראל עם בנין בית המקדש; אבל האמת היא שזהו הצד החיצוני של הענין. האמונה בביאת המשיח והגאולה העתידה איננה רק תקופת תשלום השכר על מעשינו ועבודתנו בזמן הגלות, או שלב חשוב בבריאה. תקופת הגאולה גם איננה רק עוד תקופה טובה לבני ישראל, כמו למשל בזמן שלמה המלך שאז כל העמים פחדו מבני ישראל והיה להם מנוחה וחיו בארץ ישראל עם בית המקדש.

מהי אם-כן הגאולה? הגאולה קשורה למהות חיינו: מטרת הבריאה. הגאולה היא תכלית הכוונה בבריאת העולם מלכתחילה. כבר בתחילת הבריאה - בפסוקים הראשונים של התורה - התורה מספרת לנו על ("רוחו" של) משיח: "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ.. ורוח אלוקים מרחפת על פני המים"¹.

ומפרשים על כך חז"ל (במדרש²): "ורוח אלוקים מרחפת על פני המים - זה רוחו של מלך המשיח". כלומר, תיכף בהתחלת בריאת העולם, עוד בטרם התורה מספרת לנו על אדם-הראשון, וודאי לפני מתן תורה - כבר מספרת לנו התורה על מציאותו של המלך המשיח!³ ובסגנון מדרש אחר⁴: "מתחילת ברייתו של עולם הי' מלך המשיח".

ומהו הסיבה ש("רוחו" של) משיח נברא מיד בתחילת בריאת העולם? המפרשים על

(1) בראשית א, א-ב.

(2) בראשית רבה ב, ד.

(3) ראה התוועדות ש"פ אחרי תשמ"ו (תורת מנחם התוועדות תשמ"ו ח"ג ע' 192).

(4) פסיקתא רבתי לד, ו.

המדרש מבארים⁵: "כי עיקר הבריאה הוא בשביל משיח". ובלשון רבינו בחיי⁶: "וביאור המדרש הזה כי ה' יתברך בפרשה זו מגיד מראשית אחרית⁷, והכתוב כוון לרמוז סוף הזמן בתחילת הזמן להורות כי תכלית כוונת הבריאה הוא לימות המשיח". ובגמרא מסכת סנהדרין⁸ מובא שרבי יוחנן אמר ש"לא איברי עלמא . . אלא למשיח".

כך כותב גם כ"ק אדמו"ר הזקן בספר התניא⁹: "ונודע שימות המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושלמות בריאת העולם שלכך נברא מתחילתו".

הסיבה ש"עיקר הבריאה הוא בשביל משיח", היא משום שכל העולם כולו לא נברא אלא "בשביל התורה ובשביל ישראל"¹⁰. הגאולה היא הזמן בו לימוד התורה וקיום כל המצוות יתקיימו בעולם בתכלית השלימות וישראל יהיו בתכלית המעלה ואז יורגש בפועל בעולם איך שכל ענינו של העולם הוא "בשביל התורה ובשביל ישראל".

וכלשון כ"ק אדמו"ר הזקן בשער היחוד והאמונה¹¹: "הנה הוא ידוע לכל כי תכלית בריאת העולם הוא בשביל התגלות מלכותו יתברך דאין מלך בלא עם".

המהר"ל מפראג מסביר אשר זהו גם הטעם לזה ש"רוחו של משיח" נברא דווקא ביום הראשון של בריאת העולם ("יום אחד"), ובלשוננו: "מפני שעל ידו יהיה כל העולם אחד ולא יהיה העולם מחולק, ראוי לו שיהיה נברא ביום ראשון". כלומר: הזמן הראוי לבריאת רוחו של משיח הוא ביום ראשון ("אחד"), ולא ביום שני שענינו פירוד וחילוק, משום שכל ענינם של ימות המשיח הוא גילוי אלוקות של "ה' אחד"¹².

שְׁלִימוֹת הַבְּרִיָּאָה – בִּימוֹת הַמְּשִׁיחַ

(א) ע"פ נגלה - שלימות התורה והמצוות.

בתקופת ימות המשיח, יושגו בשלימות הן התנאים של בנין המקדש וישוב ארץ ישׂראל והן התנאים של מנוחה וְשְׁלוֹמָה הדרושים לקיום התורה והמצוות, ובמילא יהיה לימוד התורה וקיום המצוות בשלימות. ואז גם תוכר בעולם מעלתם הנפלאה של ישראל.

(5) יפה תואר בבראשית רבה שם.

(6) בפירושו על התורה בראשית א, ב.

(7) כלומר: הפסוק מרמז לנו כבר בתחילת בריאת העולם ("ראשית") מהי מטרת הבריאה ("אחרית").

(8) צ"ח, ב.

(9) פרק ל"ו.

(10) רש"י בפירושו עה"ת ריש פרשת בראשית.

(11) פ"ז.

(12) באר הגולה למהר"ל, באר החמישי בסופו (במהדורת מכון ירושלים תשס"ג: ע' קלג-קלד ובהערה

741 שם). ראה גם פירוש גור אריה עה"ת בראשית א, ה.

גם הרמב"ם (בהלכות מלך המשיח) מדגיש את השלימות בחיי התורה והמצוות, שת חזור על-ידי מלך המשיח ("וחזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם").

(ב) ע"פ חסידות - דירה לו ית' בתחתונים.

בתורת הקבלה והחסידות מתבאר בעומק יותר: תקופת ימות המשיח היא "שלימות הבריאה" לא רק מחמת שלימות התורה והמצוות שבתוך הבריאה. אלא יתירה מזו, "ימות המשיח" הם שלימות הבריאה עצמה. כלומר: אז על ידי התורה והמצוות וישראל, תתעלה הבריאה לשלימות עליונה ביותר ושלימות זו של הבריאה היא מטרת ותכלית הבריאה שלכך נבראה מתחילתה.

ביאור הדברים: בספר התניא מבאר אדמו"ר הזקן את ענינם של ימות המשיח. הוא מביא את מאמר המדרש שהטעם לבריאת העולם הוא מפני ש"נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים"¹³.

כלומר, תכלית בריאת עולם הזה והשתלשלות העולמות כולם היא, אשר עולם הזה התחתון והגשמי, שמצד עצמו הוא חשוך לגמרי והחיות האלוקית שבו מוסתרת לגמרי, ולכן לא מורגשת בו כלל מציאותו של הקב"ה בלי עבודת האדם והתבוננותו (ועד שמי סוגל אף להתנגד למציאות הבורא - הקב"ה!), דווקא הוא יתהפך להיות עיקר ה"דירה" להתגלות השכינה, על-ידי לימוד התורה וקיום המצוות של בני ישראל.

וזהו ענינם המיוחד של ימות המשיח. בזמן הגלות ה' מסתתר מאתנו, וכאשר מסתכ"ים סביבנו בעולם, הנה במקום אלקות, רואים אנו רק דברים גשמיים, אבל בתקופת ימות המשיח, העולם יהיה דירה להקב"ה, הקב"ה לא יצטרך להסתתר עוד כביכול והבריאה תבוא לתכלית שלימותה.

בכדי להבין ביאור הדברים עלינו ללמוד מענין הדירה כפשוטו כפי שהוא אצל בני אדם. ביתו הפרטי של אדם אינו רק מקום ושטח מסוים, שבו יש רק ארבע קירות ותק"רה. בנוסף, לא רק שבתוך הבית יש חפצים שונים, אלא יותר מזה: כל הכלים וכל שאר הדברים מסודרים באופן מסודר, בכדי שהבית יהיה מקום נאה וראוי לגור בו. בזמן שיש חשבון וסדר, הבית המלא והגדוש בחפצים שונים, מעניק לבעליו תחושה של סיפוק ונעימות. במילים אחרות: בדירתו הפרטית של אדם, הוא 'מרגיש בבית' בכל חדר וחדר ובכל פרט ופרט.

בדומה לזה יש להבין את ענין הדירה אצל מלך מלכי המלכים הקב"ה: בכדי לעשות מהעולם "דירה" לה', דירה נאה ומאירה, לא די בקיום המצוות באופן שאין ליהודי כל

קשר לגשמיות, ואדרבה: תכלית השלימות היא שכל חלקי הבריאה הופכים להיות כרצון הקב"ה ונהפכים לקדושה ואלקות על-ידי עבודתנו. כתוצאה מהעבודה בזמן הגלות השכינה נמצאת בתוך העולם באופן מלא ועמוק הרבה יותר.

לא היה שלימות במשכן ובמקדש?

ידוע אשר בתקופת המשכן ובית המקדש ראו בעיני בשר גילוי אלקות, ולפי זה מובן אשר לכאורה כבר אז היה גילוי אלקות ו"דירה בתחתונים", ואם-כן מהי היחודיות שבימות המשיח?

ועל זה מוסבר בתורת החסידות אשר הכוונה העליונה של בריאת העולם אשר היא "דירה בתחתונים", לא נפעל במלוא השלימות במשכן ובמקדש. והטעם, משום שאז ראו בעיני בשר את השראת השכינה ולכן לא היו נסיונות בעבודת ה' שלהם. דווקא בעבודת זמן הגלות, שאז נסיונות גשמיות העולם הם בכל התוקף, הנה על ידי הפיכת הגשמיות ל"דירה", מתברר גם התחנות ביותר¹⁴.

בימות המשיח כתוצאה ממעלתם הגדולה של ישראל בלימוד התורה וקיום המצוות בשלימות בזמן הגלות, יתגלה כבוד ה' בכל חלקי הבריאה כולה, בגילוי לעיני כל. ובלשון הפסוק¹⁵: "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו". ומחמת ההתגלות העצומה הזו בעולם, אף אומות העולם¹⁶, יקבלו עליהם את מלכות ה' "לעבדו שכם אחד". "ולא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד.. כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"¹⁷.

בנוסף, בזמן הבית, בבית המקדש עצמו היתה הכרה והרגשה של אלקות אשר כתר צאה מכך נחשב בית המקדש כ"עולם אחר" ממש¹⁸. אבל אז גילוי האלקות היה רק במקום מסויים, וכמו ה"עשרה נסים" שקרו כל יום בבית המקדש, אך מחוץ לבית המקדש ובפרט מחוץ לארץ ישראל לא היו נסים, ולא היה נרגש תמיד בכל רגע שכל העולם כולו עם כל הנבראים שבו הם מציאות ודבר אחד עם אלקות, ואילו בימות המשיח יראו כל הנבראים במוחש בכל המקומות שבכל עולם הזה הגשמי - אלקות.

וכך גם סדרו חכמינו שעם 'נקודה' זו מסיימים כל שלושת התפילות בכל יום: "לתקן עולם במלכות ש-ד-י וכל בני בשר יקראו בשמך.. יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל בך.. ולכבוד שמך יקר יתנו ויקבלו כולם עליהם את עול מלכותך". וכפי שמפרש

(14) לקו"ש חלק חלק ט"ז, ע' 297. ביאור סיבות הפנימיות של הגלות - ראה בקובץ ב'.

(15) ישע"י מ, ה.

(16) תניא פל"ו.

(17) ישע"י יא, ט.

(18) המשך תער"ב ח"ב עמ' תתקלה.

האבודרהם: "כלומר כיון שתכרת הטומאה מן העולם תחזור השכינה בכל העולם ואז יהיה העולם מתוקן"¹⁹.

זהו, למעשה, ענינו האמיתי והפנימי של הגאולה. אז יצטרפו יחדיו כל הפעולות הטרבות של בני ישראל לאור גדול שיסיר את הקליפות ויגלה לעין כל ש"אין עוד מלבדו"²⁰. אז לא יסתיר שום דבר על האמת האלוקית והכל יראו שהמציאות האמיתית בכל פרט היא החיות האלוקית.

אם כן, ביאת המשיח איננה ענין צדדי וטכני בעבודת התורה והמצוות; היא העיקר והתכלית. כל עוד לא בא המשיח - לא התקיימה כוונת הבריאה במלואה. תקופת הגלות היא הכנה לעולם מזוכך יותר בו יהיה "דירה בתחתונים"²¹. מכיוון שכוונת הגלות היא לשם הגאולה, נמצא שבכוונה העליונה באה הגאולה לפני הגלות.²²

(19) בפירושו הידוע על התפילות (בתפילת "עלינו").

(20) ואתחנן ד, לה.

(21) לקו"ש ח"ה ע' 63.

(22) לקו"ש ח"ה ע' 183.

☞ **מהי גאולה:** הגאולה איננה רק תקופה טובה או תקופת תשלום שכר, אלא כמו שאומרים חז"ל אשר הגאולה היא תכלית הכוונה בבריאת העולם, ולכן מיד בתחילת בריאת העולם כבר מספרת לנו התורה על מציאותו של מלך המשיח. הטעם שתקופת הגאולה הוא תכלית הבריאה הוא משום שרק אז תהיה שלימות הן מצד לימוד התורה וקיום המצוות והן במעלת בני ישראל. המהר"ל מפראג מסביר אשר זהו גם הסיבה שרוחו של משיח נברא ביום "אחד" - משום שאז יהיה ניכר בגילוי שכל העולם היא "אחד" עם הקב"ה.

☞ **איך יהיה אז שלימות הבריאה:** תקופת ימות המשיח תהיה זמן של מנוחה וְשְׁלוֹן שבה יושגו כל התנאים הנצרכים בכדי לקיים את המצוות בשלימות. בחסידות מבואר אשר דווקא אז יתמלא תאוותו של הקב"ה, שכל חלקי הבריאה (גם איפה שעד עתה לא חדר אלקות בגילוי), תהיה דירה להקב"ה שבו הוא יתגלה בכל תקפו.

☞ **החילוק בין תקופת בית המקדש וימות המשיח:** בזמן שבית המקדש היה קיים, ראו גילוי אלוקות בבית המקדש ולכן לא היו נסיונות. משא"כ ימות המשיח שיבוא כתוצאה מעבודתינו בזמן הגלות שבו ישנם הרבה נסיונות, תהיה גילוי אלקות גם ב"תחתון" ביותר. בנוסף אז ראו גילוי אלוקות רק **בתוך** בית המקדש, אבל בזמן הגאולה ירגישו **בכל מקום** אלקות ושכל הנבראים הם מציאות "אחד" עם אלוקות.

מה כל כך רע בגלות?

גלות השכינה

גלות? הרי יהודים נמצאים בארץ ישראל!

יושבים יהודים בארץ-ישראל, בירושלים ומתפללים לה' שיגאל אותם מהגלות ויביא אליהם את הגאולה; האם אין כאן סתירה?! וכי אין אנו בני-חורין לחיות כרצוננו?! היכן היא ה'גלות'?

אלא שביהדות בכלל ובחסידות בפרט מבואר: 'גלות' איננה רק ענין שתלוי במקום - בכך שגלינו מארץ ישראל. גלות היינו מצב רוחני כללי של גלות, ולפי זה נמצאים אנו עדיין בגלות גדולה וקשה עד מאוד, ועדיין ממתנינים אנו לגאולה האמיתית והשלימה. נכון הוא אשר המצב הטבעי עבור יהודי הוא להימצא בביתו - בארץ-ישראל, ובתקופה שהוא נמצא בגלות מחוץ לארץ ישראל - זו גלות, שכן זהו מצב בלתי רצוי. אבל זהו רק ביטוי אחד בלבד של הגלות הכללי. הגלות העיקרית מתחלת בהשי"ת, הנמצא, כביכול, בגלות - גלות השכינה.

גלות השכינה גורמת גם חסרונות בכמה דברים בזמן הגלות: א) חסרון באיכות התורה ומצוות של ישראל. ב) גלות הנשמה בתוך הגוף. ג) דרגתם של ישראל בזמן הגלות (נושאים אלו יתבארו בהרחבה להלן בקובץ¹).

גלות - מצב לא טבעי!

אמרו רז"ל שארבעה דברים הקב"ה מתחרט עליהם שבראם, ואחד מהם הוא - גלות.²

(1) תורה ומצוות - ע' 32. גלות הנשמה - ע' 52. דרגתם של ישראל - ע' 53.

(2) סוכה נב, ב.

כלומר: יש לזכור תמיד שגלות היא מהדברים שהקב"ה מתחרט עליהם, ואינה המעמד והמצב האמיתי שהקב"ה רוצה (ח"ו) שבני ישראל ימצאו בו³.

זאת ועוד: חז"ל אמרו: "גלות בא לעולם על עבודה זרה ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ועל שמיטת הארץ"⁴. מכאן אנו לומדים עד כמה ענין הגלות אינו בגדר מציאות העולם. עד כדי כך, שרק כאשר עוברים על העניינים הכי חמורים שבתורה, רק אז "גלות בא לעולם". אלמלא זאת, הנה אפילו אם יעברו על תר"ט מצוות התורה, ח"ו, עדיין אין מקום לענין של גלות.

וטעם הדבר מובן בפשטות: מכיוון שזהו עולמו של הקב"ה, לא יתכן שיהיה בו ענין של גלות!. (אלא שמכיון שאנו נמצאים בגלות לפועל צריך לומר שעל ידי הגלות יהיה מעלה גדולה שלא בערך, אם לא היה גלות)⁵.

"בצרת גלותם"

בגלותנו עם ישראל איננו לבד. ה' ירד עימנו לגלות, כמו שאמרו חכמינו: "בכל מקום שגלו - שכינה עמהם"⁶. והוא אף מצטער בצרתם, כמו שנאמר "בכל צרתם - לו צר"⁷.

זאת ועוד⁸: לכאורה יש מקום לומר שהקב"ה נמצא ביחד עם בני ישראל במקום הג' לות (כביכול) אבל אולי הקב"ה עצמו נמצא במצב של "בן חורין". ועל זה מלמדנו רש"י הקדוש, אשר הקב"ה נמצא במצב של גלות כמו בני ישראל. ובלשונו: "השכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם"⁹. כלומר: הקב"ה נמצא "בצרת גלותם", יחד עם בני ישראל בגלות, והוא סובל שם את אותם הצרות שבני ישראל סובלים¹⁰.

בהתוועדות אחת דיבר הרבי אודות "שכינתא בגלותא", וכך אמר: "ואין ענין יוצא מידי פשוטו - ענין זה אינו דרוש או פשט'ל, ולא רוצים לשכנע על-ידו מישהו כדי שיהי' לו לב רגוע, אלא ענין שכתוב ב"תורת אמת" - שכאשר יהודי נמצא בגלות, הוא מחזיק יחד איתו את השכינה בגלות, את ה"חלק אלוקה ממעל ממש"¹¹. דהיינו: כאשר יהודי עסוק

(3) לקו"ש חכ"ד עמ' 175.

(4) אבות פ"ה מ"ט.

(5) כפי שיתבאר בקובץ ב. עיין גם שיחת ש"פ בלק תשד"מ באותיות נפלאים (תורת מנחם התוועדויות

תשד"מ ח"ג ע' 2125).

(6) מגילה כט, א.

(7) ישעי' סג, ט.

(8) לקו"ש חכ"ט ע' 93. תורת מנחם התוועדויות תשמ"ה ח"ב ע' 1026.

(9) רש"י נצבים ל, ג.

(10) לקו"ש ח"ט ע' 179.

(11) משיחת ל"ג בעומר תשל"ח (שיחות קודש ח"ב תשל"ח ע' 336-337).

מדי בענייני העולם, עליו לדעת שעל-ידי-זה הוא מחזיק את הקב"ה בגלות!.

והרבי באותה התוועדות הוסיף ואמר: "שממילא מצד אנושיות ("מענטשליכקייט") בלבד (לא מצד יראת שמים ("פרומקייט")) יוותר גם על שנתו המתוקה ("געשמאקן שלאף") כשהולך לישון על כרית ("קישן") שנעשתה מדולרים (שלבן ברצונו לישון וש-משיח לא יבלבל אותו מלהנות מהדולרים שלו) - אומרים לו: תרחם על הקב"ה! השכינה נמצאת יחד איתך בכל מקום - בשעת הליכתך לבנק, וכאשר אתה יושב "מאחורי" הנהג ("זיצט אונטער דעם דרייווער") ונהנה מעניינים של מה בכך, הקב"ה נמצא יחד איתך, כביכול".

"ומובן, שכאשר נודע לו שזה קשור עם הוצאת הקב"ה מהגלות רגע אחד קודם - הרי אם יש לו קצת אנושיות ("מענטשליכקייט"), יוותר על שנתו המתוקה ("געשמאקן שלאף"), ויעשה כל התלוי בו בכדי להיות יהודי חי ("א לעבעדיקער"), ע"י "תורת חיים" ומצוותיה עליהם נאמר¹² "וחי בהם"¹³.

הסתר פנים

באיזה אופן נמצא הקב"ה עימנו בגלות? בתורת החסידות מבואר אשר גלות השכינה בתוך עולמנו פירושו הוא גלותו של האור האלוקי בתוך העולם הגשמי המחשיך והמ-סתיר, כמו שכתוב: "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא"¹⁴. כתוצאה מכך נגרמו כמה עניינים בלתי רצויים:

א) העדר גילוי אלוקות: בזמן שבית המקדש היה קיים - היתה השראת השכינה באופן גלוי ומורגש בעולמנו התחתון. כך לדוגמה בכל יום בתוך בית המקדש התרחשו "עשרה הנסים" הגלויים. כל יהודי שעלה לרגל לירושלים ראה והרגיש את ההתגלות אלוקית כמו שאמרו חז"ל: "כדרך שבא לראות כך בא ליראות"¹⁵. האור והגילוי שזרח בבית המקדש השפיע אף על העולם כולו; כך שהקליפות התבטלו מאליהם והעולם לא הי' חשוך כל כך, ולא הקשה על עבודת ה'.

משא"כ בזמן הגלות סילק הקב"ה את גילוי שכינתו מעולם הזה והוא תקופת-הסתר; היהודי אינו "רואה" ומרגיש התגלות אלוקית, ונסי המקדש אינם עוד. בגלל ההסתר של הקב"ה לפעמים יהודי יכול לחשוב לעצמו (אע"פ שהקב"ה נמצא) שהם ברשות עצמם

(12) אחרי יח, ה.

(13) ע"פ שיחת ל"ג בעומר הנ"ל.

(14) וילך לא, יח.

(15) חגיגה ב, א.

ואינם ברשות הקב"ה ח"י¹⁶.

מצב זה של גלות, בו לא רואים גילוי אלקות, גורם אצל יהודי זעזוע ("איז ער אינגאַנצן צוטרייסלט"), מכיון שמהותו של יהודי הוא הקשר הפנימי שיש לו עם הקב"ה. במיוחד בעת שיהודי מתבונן במה שאמרו רז"ל¹⁷: "כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו, הרי זה כאילו נחרב בימיו", אשר אינו רק "פשט"ל" בתורה ח"ו, אלא הלכה בתורה, מובן שהמצב של גלות והעדר גילוי אלקות הוא דבר שאינו מתקבל אצלו כלל!¹⁸

ב) **השפעה ע"י ממוצעים**: בזמן שבית המקדש הי' קיים הי' גילוי השכינה לישראל ללא ממוצעים. בני ישראל היו אז בדרגה נעלית ביותר, ויכלו לקבל גילוי אור אלוקי שלא על ידי ממוצעים. משא"כ בזמן הגלות, נשפע שפע אלוקי לבני ישראל על ידי המלאכים. לכן יחזקאל בהיותו "בתוך הגולה"¹⁹ ראה את המרכבה בדמות של פני אריה (=מחנה מיכאל) ופני שור (=מחנה גבריאל), שכן הוא היה אז, בתוך הגולה²⁰.

ג) **חסרון בתענוג בעבודת ה'**: בזמן הבית, שאז האלקות שרתה בגלוי ולכן הי' לבני ישראל טעם ("א געשמאק") ועונג רב בעבודתם (בגלל הגילוי האלוקי הגדול שהי' בבית המקדש), והיו נמשכים בטבעם לעבודת ה'. משא"כ בזמן הגלות, שהוא זמן של הסתר פנים, עיקר העבודה הוא להשתמש במדת הנצח, להלחם ולהתחזק נגד המניעות הרבות מבית ומחוץ לכל הבא להתקרב אל ה' (שכן, מדת הנצח מתעוררת דוקא כשיש מונע ומעכב). וכן בכלל מדת הנצח הוא, שאפילו כשאין לו לאדם טוב טעם ותענוג בעבודתו, הרי הוא עובד עבודתו בבחינת "למעלה מטעם ודעת"²¹.

שמחת גאולת השכינה

כשם שהקב"ה סובל יחד עם בני ישראל, כך מובן שיהודי על-ידי עבודתו בזמן הגלות פועל לא רק את גאולתו הפרטית מהגלות אלא גם גאולת השכינה מהגלות, מההעלם והסתר שישנו על אלקות ומגלה אלקות בעולם.

כך גם להיפך: כשם שישראל אינם יכולים לסבול את צרת הגלות, כך גם ה' כביכול, אינו יכול לסבול את הגלות. כיון שכך, הרי בוודאי יזדרז להוציא את עמו, וביציאתם מן

16) ראה לקו"ש ח"ט, ע' 148-151.

17) ראה ירושלמי יומא פ"א ה"א (ד, ב). מדרש תהלים עה"פ קלז, ז.

18) ראה מאמר ד"ה ואתה תצוה תשמ"א, סעיף ט (סה"מ מלוקט ח"ו ע' קלד). שיחת י"ב תמוז תשד"מ

(תורת מנחם - תשד"מ ח"ד ע' 2193).

19) יחזקאל א, א.

20) לקוטי תורה האזינו עז, ג.

21) אור התורה שיר השירים עמ' קכב.

הגלות יצא ממנה גם הוא, וכמו שנאמר בפסוק לגבי יציאת מצרים²²: "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אֶעֱלֶךָ גַם עֲלֵה"²³.

כך גם בנוגע לשמחת הגאולה: כשם שאצל בני ישראל ישנה שמחה גדולה מכך שיוצאים מהגלות, כמו למשל בן של מלך שהיה שבוי בבית האסורים - ואח"כ "יצא לח' פשי אל בית אביו המלך"²⁴, שבדומה לכך הוא גם בנוגע לענין הגלות, כאשר בנו יחידו של מלך מלכי המלכים הקב"ה נמצא בגלות, הרי מובן גודל השמחה כאשר יוצאים מה' מעמד ומצב דחושך כפול ומכופל של הגלות לחירות האמיתית שתהי' בגאולה האמיתית והשלימה -

- כך גם כשמדובר על גאולת השכינה, הרי היא באותו האופן כפי שזה אצל בני יש' ראל, עם אותה השמחה מצד זה שנתגלה אלקות בעולם²⁵.

(22) בראשית מז, ד.

(23) תורת מנחם - תפארת לוי יצחק חלק ב עמוד יט.

(24) פל"א (מ, סע"א ואילך).

(25) משיחת ל"ג בעומר תשל"ח (שיחות קודש ח"ב תשל"ח ע' 333).

☞ **גלות השכינה:** 'גלות' איננה רק ענין שתלוי במקום - בכך שגלינו מארץ ישראל. גלות הוא מצב רוחני כללי של גלות בו השכינה נמצא בתוך גלות. גלות זו של השכינה היא מצב לא טבעי, משום שעולם הזה היא עולמו של הקב"ה ולכן מושלל שיהי' בו ענין של גלות.

☞ **האופן שהשכינה נמצאת בגלות:** לא רק שהקב"ה נמצא יחד עם בני ישראל בגלות, אלא עוד יותר: הוא סובל שם את אותם הצרות שבני ישראל סובלים. מכך מובן החשיבות שבעבודתינו מצד אנושיות ("מענטשליכקייט") בלבד (לא מצד יראת שמים ("פרומקייט")) שעל-ידיה פועלים (לא רק את גאולת עם ישראל אלא גם את) גאולת הקב"ה מהגלות רגע אחד מוקדם יותר.

☞ **חסרונות הגלות:** כתוצאה מהסתר הפנים של הקב"ה נגרם כמה עניינים בלתי רצויים: מצב מושלל לגמרי שבו לא רואים גילוי אלוקות, והשפעת השפע האלוקי בא על-ידי ממוצעים, משום שבני ישראל אינם נמצאים במדריגה שבו יכולים לקבל גילוי אור אלוקי בלי ממוצעים. בנוסף חסר התענוג בעבודת ה' ולכן מוכרחים בני-ישראל לעבוד את הקב"ה באופן של מלחמה.

☞ **הקשר בין גאולת השכינה וגאולת בני ישראל:** כשם שבני ישראל אינם יכולים לסבול צרת הגלות, כך גם הקב"ה אינו יכול לסבול את הגלות ולכן הקב"ה בוודאי יזדרז בהבאת הגאולה. ואז בזמן שבו תבוא הגאולה נשמח לא רק ביציאת בני ישראל - בנו יחידו של הקב"ה - ממאסר הגלות, אלא גם בגאולת השכינה מצד זה שנתגלה אלקות בעולם.

שלימות קיום המצוות (בכמות)

ביטול המניעות לקיומם

בתקופת הגאולה קיום התורה והמצוות יהיה בתכלית השלימות. בתקופת הגלות, אין אנו יכולים לקיים מאות(!) מצוות מתוך תרי"ג מצוות התורה. אין לנו מלך ובית המקדש, ואין כל בני ישראל יושבים בארץ ישראל, ולכן כל המצוות הקשורות במלך, בסנהדרין, בבית-המקדש, בקרבנות, בשמיטה וביובל - אין ביכולתנו לקיימם בימינו.

בזמן שבית המקדש היה קיים, היו כל ישראל עולים לרגל שלוש פעמים בשנה: בחג הפסח, בחג השבועות ובחג הסוכות.

גם ההפרעות שמצד אומות העולם במשך הדורות בימי גזירות ושמד והמלחמות מנעו את היכולת לקיים תורה ומצוות במצב של מנוחה, מתוך רגש של אהבת ה' וכוונה אמיתית. בנוסף לזה, גם עכשיו נמצאים אנו בעולם שבו יש קנאה ורע, מציאותה של "רוח הטומאה", ויצר הרע ותאוות, יחד עם טרדות עולם הזה המבלבלים לעבודת ה' של יהודי. דבר זה גם מביא לקושי בעבודת ה' מצד טבע של בני אדם; טבעו של אדם הוא, כאשר יש מעשה מצוה שדורש כוח נוסף והשתדלות מיוחדת להתגבר על המניעות ועיכובים אינו משתדל כ"כ לחשוב על הכוונה הפנימית של המצוה.

אך בתקופת ימות המשיח, יושגו בשלימות הן התנאים של בנין המקדש וישוב ארץ ישראל והן התנאים של מנוחה וְשִׁלְוָה הדרושים לקיום התורה והמצוות, ובמילא יהיה לימוד התורה וקיום המצוות בשלימות. ואז גם תוכר בעולם מעלתם הנפלאה של ישראל.

נקודה נוספת שבה רואים מעלתם המיוחדת של ימות המשיח בקיום התורה ומצוותיה, היא גם לגבי מעלתו של תקופת בית הראשון בזמנו של שלמה המלך: בזמן בית הראשון השפיע גודל הגילוי אלקות גם על מעמד ומצב בני ישראל בגשמיות. לכן בזמן הבית, כשהי' גילוי השכינה, כל העמים פחדו מבני ישראל והיה להם מנוחה וחיו בארץ ישראל עם בית המקדש. אבל עדיין היה נתינת מקום שבהמשך הזמן יתגברו הקליפות,

והראי' לכך היא: מצב גאולה זו בתקופת בית הראשון התחלף אחר כך בתקופת חורבן וגלות מר, שבו אנו נמצאים.

משא"כ בזמן הגאולה מצד גודל אור גילוי האלקות בגילוי, לא יהיה כלל נתינת מקום לקליפות, משום שאז יקויים דברי הפסוק: "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ". מצב זה של גילוי אלקות בימות המשיח, יביא לכך, אשר לא רק שבני ישראל יהיו נמשכים בטבעם לעבודת ה' (כמו בתקופת בית המקדש¹), אלא שגם אהבת ה' ויראת ה' של בני ישראל תהיינה בשלימות הכי נעלה.

הגדר של ימות המשיח בהלכה

שלימות זו בקיום המצוות אינה רק פרט בימות המשיח. הרמב"ם בספרו "משנה תורה" מבואר שגדרו של ימות המשיח הוא, שאז יהיה תקופה בה התורה והמצוות יתקיימו בתכלית השלימות. ובלשונו הזהב של הרמב"ם²:

"המלך המשיח עתיד להחזיר מלכות בית דוד .. ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל וחוזרין כל המשפטין בימיו .. מקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות ככל מצותה האמור בתורה".

ובהמשך מוסיף הרמב"ם, אשר זהו גם התוכן של השחרור משעבוד מלכיות - "ינוח ממלכיות - שאינן מניחות להם לעסוק בתורה ומצות כהוגן".

כלומר הרמב"ם מבאר אשר הגדר של ימות המשיח על-פי הלכה הוא, מצב העולם בו קיום כל המצוות מתקיימים בשלימות הכי נעלה ("חוזרים כל המשפטים . . ככל מצותה האמור בתורה"). כל שפע השכר הגשמי והרוחני בזמן הגאולה (בו לא יהיה "לא רעב ולא מלחמה"), הינו עזר להגיע אל תכלית זו: שעל ידי כן יוכלו "לעסוק בתורה ומצוות כהוגן". דהיינו עבודת ה' בקיום המצוות בשלימות עם מוחו ולבו באהבה ויראה מושלמת³. וכפי שמסיים שם: "ולא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה'".⁴

(1) כמובא לעיל ע' 13.

(2) הלכות מלכים ריש פרק יא.

(3) הקדמת הרמב"ם לפרק חלק, ד"ה "אמנם ימות המשיח".

(4) ישע' יא, ט.

שלימות המצוות בכמות

כאמור, בזמן הגלות, יש הרבה מצוות עשה ומצוות לא תעשה שאי אפשר לקיימם⁵ ויחזרו לקיימם לעתיד לבוא. לפי דיעות כמה מהאחרונים, בזמן הגלות אנו יכולים לקיים מתוך כל התרי"ג (613) מצוות רק רע"א (271) מצוות בלבד. בין המצוות שנוכל לקיים בימות המשיח, נכללים כמה סוגים כלליים:

◆ **המצוות התלויות בבנין בית המקדש (השלישי):** [א] מצות בנין המקדש, [ב] הקרבת הקרבנות⁶ ושאר העבודות בבית המקדש, [ג] דיני הכהנים (וכהן גדול)⁷, בגדי כהונה, מתנות כהונה שבבית המקדש.

◆ **המצוות התלויות בקיבוץ נדחי ישראל** (דהיינו המצוות התלויות בארץ, כשכל ישראל נמצאים על אדמתם בארץ ישראל): [א] לכמה דיעות, המצוות של תרומות ומעשרות וחלה, חלים מן התורה רק בתקופה אשר כל (או עכ"פ רוב) ישראל הם על אדמתם⁸. [ב] כמו כן המצוה של יובל והמצוות התלויות בו (כמו: שמיטה מן התורה⁹, עבד עברי, מצוות שונים הקשורים לשדה, וגר תושב¹⁰), שייכים רק בזמן כשכל ישראל על אדמתם בארץ ישראל, וכל שבט יושב על מקומו בארץ¹¹. ולעתיד לבוא כאשר משיח יקבץ נדחי ישראל, ויחס כל אחד לשבטו על-פי רוח-הקודש¹², ותהיה חלוקת ארץ ישראל להשבטים¹³ - יחזור מצות יובל¹⁴.

◆ **המצוות התלויות בסנהדרין** (שתחזרו בביאת המשיח): [א] עיבור השנה וקידוש החודש¹⁵ שלזה צריך להיות סנהדרין שקיבלו סמיכה¹⁶, [ב] וכן מצות מינוי מלך,

(5) יש כמה שיטות במספר המצוות השייכות בזמן הזה: ראה בספר המצוות להרמב"ם בסוף מנין המ"ע. (וראה גם שם סוף שורש ה"ד); אגרת שבריש ס' החינוך, הנסמן במאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' רסו בהערה.

(6) ראה יחזקאל פרק מג ואילך אודות קרבנות לע"ל.

(7) ראה יחזקאל פרק מד אודות דיני כהנים, אכילת קרבנות, תרומה ביכורים וחלה, לע"ל.

(8) רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"כ ה"ג, תרומות סופ"א, הל' ביכורים פ"ה ה"ה.

(9) שו"ע חו"מ רס"י סז. שו"ע אדמוה"ז הלכות הלואה סעי' לד. ראה בס' שמיטת קרקעות פ"א סעי' ל"ב

וש"נ

(10) אנציקלופדי' תלמודית כרך טו, ע' קפ ואילך וש"נ.

(11) אנציקלופדי' תלמודית כרך כה, ע' קטו ואילך.

(12) הלכות מלכים פי"ב ה"ג.

(13) ראה סוף יחזקאל.

(14) רמב"ם הלכות שמיטה ויובל סופ"ב.

(15) ראה אנציקלופדי' תלמודית כרך כד, ע' תקצד.

(16) רמב"ם הל' קידוש החודש סופ"א ורפ"ה. אמנם ראה דברי הרבי (תורת מנחם תשמ"ה ח"א ע' 466-

474), לגבי סמיכה וקידוש החודש אשר יש היסטוריונים שמביאים הוכחות להאריך תקופת הסמיכה לכל הפחות עד תקופת הגאונים.

ועוד¹⁷. [ג] וכמו כן, שלימות הבנת התורה ופסיקת ההלכות תלויים בסנהדרין¹⁸, ובפרט בסנהדרין כפי שיהיה בתכלית השלימות בביאת משיח צדקינו¹⁹.

◆ **טומאה וטהרה:** הדינים של טומאה וטהרה, אינם נוהגים בזמן הזה, מחמת שאין לנו אפר פרה, וכן אין אנו זהירים בהם מפני שאין לנו מקדש וקדשיו, ויחזרו בתקופת ביאת המשיח²⁰. וכן יקיימו אז מצות פרה אדומה בשלימות, שהעשירית יעשה המלך המשיח²¹.

◆ **מצוות התלויות במלך:** בזמן מלך המשיח, יחזרו המצוות הקשורים למלך (כמו כתיבת ספר תורה, איסור ריבוי סוסים ונשים וכסף וזהב)²², וכן מצות מי נוי מלך (ודינים הקשורים עם מורא המלך)²³, ומחיית עמלק²⁴ (ומלחמות ה' בכלל²⁵), ובנין בית הבחירה התלויים במלך²⁶. וגם לכמה דיעות²⁷ מצות הקהל תלוי במלך.

◆ **מצוות התלויות בנביא:** הרמב"ם²⁸ מבאר שהמצוות התלויים בנביא לא שייכים אלא בזמן שבית המקדש היה קיים. מצוות אלו יחזרו לעתיד לבוא, כאשר יקויים מה שכתוב²⁹: "והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם", שבזה נכללים לכאורה המצוות הקשורות בשמיעה לדברי נביא אמת (ולא לשמוע לנביא שקר)³⁰, וכן עניינים התלויים בהוראת נביא, כמו מינוי מלך³¹.

-
- (17) ראה רמב"ם הלכות סנהדרין ריש פ"ה. אנציקלופדי' תלמודית כרך ג' ערך בית דין הגדול ע' קעו ואילך.
- (18) רמב"ם הלכות ממרים פ"א. וראה אודות תפקיד הסנהדרין לע"ל בתורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 143. שיחת ש"פ שופטים תשנ"א
- (19) ראה סה"ש תשנ"א ח"ב ע' 572 בשוה"ג.
- (20) אנציקלופדי' תלמודית כרך כד, ע' תקצד-ה. הטעם הפנימי למה אין הענינים של טומאה וטהרה בזמן הזה, ראה לקו"ש ח"ג ע' 985.
- (21) רמב"ם הלכות פרה אדומה סוף"ג.
- (22) רמב"ם הלכות מלכים פ"ג.
- (23) רמב"ם הלכות מלכים ריש פ"א, ופ"ב.
- (24) ראה לקו"ש ח"ב ע' 387.
- (25) ראה רמב"ם הל' מלכים סוף"ד וריש פ"ה.
- (26) רמב"ם ריש הלכות מלכים.
- (27) ראה הנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 326 הע' 40. חל"ד ע' 189 הע' 20.
- (28) בספר המצוות, סוף שורש הי"ד.
- (29) יואל ג, א.
- (30) רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"ט ופ"י.
- (31) הלכות מלכים פ"א ה"ג. בנוסף לזה ראה דברי הרמב"ם (בהלכות בית הבחירה פ"ו הי"א) אשר גם הוספה על העיר ירושלים והעזרות תלוי בהוראת נביא.

אף-על-פי שמבואר בכמה מקומות שלשיטת הרמב"ם שייכת נבואה גם בזמן הזה, מכל-מקום אין מזה סתירה לדברי הרמב"ם שהמצוות התלויות בנביא לא שייכים אלא בזמן שבית המקדש היה קיים, כי השלימות שבנבואה הוא דווקא לעתיד לבוא³².

☞ **מגיעות ועיכובים:** בזמן הגלות ישנם הפרעות הן מצד אומות העולם והן מצד טרדות עולם הזה המונעים מקיום המצוות בשלימות (עם כל הכוונה). מעלת קיום המצוות בזמן הגאולה עולה גם על מעלת קיום המצוות בזמן שבית המקדש היה קיים, משום שאז לא רק שבני ישראל יהיו נמשכים בטבעם לעבודת ה' (כמו בתקופת בית המקדש), אלא שגם אהבת ה' ויראת ה' של בני ישראל תהיינה בשלימות הכי נעלה. שלימות זו בקיום המצוות אינה רק פרט בימות המשיח, אלא כל גדרו של ימות המשיח.

☞ **שלימות קיום המצוות בכמות:** בתקופת הגלות, אין אנו יכולים לקיים מאות מצוות מתוך תרי"ג מצוות התורה. אין לנו בית המקדש להקריב קרבות ולעשות עבודת הקודש. כך גם הדינים של טומאה וטהרה, אינם נוהגים בזמן הזה. בנוסף גם אין לנו מלך, סנהדרין ואין כל בני ישראל יושבים בארץ ישראל, ולכן אין בימינו היכולת לקיים הרבה ממצוות התורה. משא"כ בזמן הגאולה שאז תהיה היכולת לקיים כל מצוות התורה.

☞ **מצוות התלויים בנבואה:** אף שלשיטת הרמב"ם שייכת נבואה גם בזמן הזה, אך השלימות שבנבואה תהיה דווקא לעתיד לבוא, ולכן כל המצוות התלויים בנביא לא שייכים אלא בזמן שיש בית המקדש.

שלימות המצוות (באיכות)

”כמצות רצונך”

החילוק בין זמן הגלות לימות המשיח אינו רק בשלימות המצוות בכמות, שבזמן הבית היתה אפשרות לקיים את כל התרי”ג מצוות ועתה אין אנו יכולים לקיים מספר מצוות אלו. בנוסף לשלימות המצוות בכמות יש חילוק גדול באיכות המצוות בין קיומם בזמן הגלות לבין קיומם בתקופת ימות המשיח שיהיה באופן היותר נעלה.

בנוסף תפילת מוסף (של שבת ויו”ט ור”ח) אומרים אנו אודות הזמן דלעתיד לבוא: “ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו ... נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך”. ומבואר הפירוש בזה בכמה מקומות בתורת החסידות שדווקא “שם” - כלומר לעתיד לבוא, יהיה הקרבת הקרבנות “כמצות רצונך”, בתכלית השלימות כפי רצונו של הקב”ה, מה שלא היה כן גם בזמן בית המקדש, וגם אפילו בזמן אדם הראשון קודם החטא.

ופירוש “כמצות רצונך” הוא, שעל-ידי קיום התורה ומצוות לעתיד לבוא יתקיים בש” לימות הרצון (וה”געשמאק”) שיש להקב”ה במצוות¹. אף-על-פי שבתפילה מדובר רק אודות הקרבת הקרבנות לעתיד לבוא, מכל-מקום מתוכן הענין מובן שכן הוא גם לגבי קיום כל המצוות, שרק בזמן הגאולה יתקיימו “כמצות רצונך”².

דברים אלו מבוארים גם במקורות, בנגלה דתורה. הנביא ירמיהו אמר: “הציבי לך ציונים”. במדרש ספרי³ מבאר את הפסוק: “אע”פ שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוץ לארץ, היו מצויינים במצוות, שכשאתם חוזרים לא יהיו לכם חדשים [...] כך אמר להם

(1) ראה מאמרי אדמו”ר האמצעי ויקרא ח”א ע’ תכ. לקו”ש חכ”ח ע’ 284 הערה 51. תורת מנחם תשכ”ד ח”ב ע’ 184. תשמ”ה ח”ג ע’ 1725. תשמ”ו ח”ד ע’ 158. תשמ”ז ח”ג ע’ 365. אמנם ראה תשמ”ט ח”ג ע’ 105 הערה 31.

(2) ראה תורת מנחם תש”ל ח”א ע’ 330 (ושיחות קודש תש”ל ח”א ע’ 232). שיחות קודש תש”מ ח”ג ע’ 265.

(3) דברים, מג.

הקב"ה לישראל: בני, היו מצויינים במצוות, שכשאתם חוזרים לא יהיו עליכם חדשים". הרמב"ן מבאר את הטעם לדברי המדרש, שהוא משום ש"עיקר כל המצוות ליושבים בארץ ה'".

דהיינו, שכללות עבודת בני ישראל במשך ימי הגלות היא בבחינת חינוך והכנה לקראת השלימות של עבודת ה' בזמן הגאולה⁴. אע"פ שהמצוות שאנו מחוייבים בהם גם עכשיו הם מדאורייתא, מכל-מקום לגבי קיום המצוות (כפי שיהיו לעתיד לבוא) כשנחזור לארץ ישראל, הם בגדר "ציונים" (סימן וזכר) בלבד.

בפשטות, דברי הספרי נאמרו רק לגבי קיום המצוות עכשיו בזמן הגלות (מחוץ לארץ ישראל), ולא על קיום המצוות בארץ בזמן שבית המקדש היה קיים, אבל בחסידות מבואר שגם כללות המצוות כפי שהיו בזמן בית המקדש, הם רק בגדר "ציונים" (סימן וזכר) בלבד, לגבי קיום המצוות דלעתיד לבוא⁵.

ברור שאין כל האמור, גורע כלום מהחיוב המוטל עלינו עכשיו בקיום המצוות⁶. ואדרבה, דווקא המצוות עכשיו יש בהם מעלה מיוחדת מכיון שהם הגורמות להשלימות של "כמצות רצונך" שיהיה לעתיד לבוא⁷. ההכנה להשלימות ד"כמצות רצונך" היא על-ידי קיום המצוות עכשיו בתכלית השלימות האפשרית ששייכת בזמן הגלות⁸. על ידי קיום המצוות בזמן הגלות ממהרים ומזרזים את תקופת קיום המצוות בתכלית השלימות "כמצות רצונך" בגאולה האמיתית והשלימה.

כך גם נאמר בפסוק במלאכי: "זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חוקים ומשפטים, הנה אנכי שלח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא"⁹, מכאן למדנו שאם בני ישראל ישמרו את המצוות כאשר צוה ה' בחורב (=הר סיני), יזכו לביאת המשיח¹⁰.

(4) לקו"ש חי"ט שם. חי"ח ע' 103 הערה 91. תו"מ תשמ"ז ח"ג ע' 118. תשמ"ט ח"ב ע' 275. סה"ש תש"נ ח"ב ע' 459.

(5) ראה יהל אור על תהלים ע' תלב-תלד. לקו"ש חי"ט ע' 40 ובהערות. מקומות שנסמנו בתורת שמואל תרל"א ח"א ע' ג' בהערה. תרמ"א ע' שצו הע' 140.

(6) ראה גם תו"מ תשמ"ז ח"ב ע' 499.

(7) ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 645 הערה 36.

(8) ראה ד"ה הבאים ירש תשל"ח. תורת מנחם תשי"ח ח"א ע' 209. שיחות קודש תשל"ט ח"ג ע' 657

ואילך. תשמ"א ח"א ע' 563. וראה ג"כ לקו"ש ח"כ ע' 536.

(9) מלאכי ג, כב - כג.

(10) שו"ת הרשב"א החדשות (מכתב יד) סימן שסח.

הביאורים בזה

בביאור הטעם למה דווקא לעתיד לבוא יהיו קיום המצוות "כמצות רצונך", יש כמה ביאורים (וכמה מהם קשורים זו בזו):

(א) העבודה תהיה רק כדי לקיים רצון ה': בזמן הגלות אצל רוב הבני אדם, נוגעת ה"מציאות" שלהם וה"ישות" שלהם הם מרגישים. כך אפילו בענייני מצוות, לפעמים יכול להתערב בקיומם חשבונות של קדושה אשר אף שהם באים מצד הקדושה אבל סוף כל סוף, אין קיום המצוה רק משום שכך רצונו של הקב"ה.

משא"כ לעתיד לבוא אופן קיום המצוות יהיה בתכלית הביטול, ללא שום חשבונות, אפילו לא טעמים דקדושה, אלא אך רק בכדי לקיים רצונו של הקב"ה (ולא מפני הטעמים של המצוות¹¹). וכשקיום המצוות הוא באופן כזה, ממילא מובן שהקיום עצמו הוא בשלימות הכי אפשרי, למעלה מכל הגבלות¹².

הסיבה לביטול של בני ישראל בימות המשיח היא, משום שלעתיד לבוא תהיה העבודה מצד עצם הנשמה ולא נרגיש אז את ה"ישות" שלנו בקיום המצוות. האדם יקיים מצות בוראו בדרך ממילא¹³.

(ב) שלימות הצוותא והחיבור: בזמן הגלות, כאשר בני ישראל הם כמו "בנים שגלו מעל שולחן אביהם", לא שייך אמיתית ענין המצוות שהוא מלשון צוותא וחיבור (=קשר) עם הקב"ה, ואמיתית ענין הצוותא וחיבור יהיה רק לעתיד לבוא, כאשר בני ישראל יהיו סמוכים על שולחן אביהם באופן קבוע ונצחי¹⁴.

כלומר: ענינו הפנימי של המצוות שהוא כוונה בשעת קיום המצוות יהיה אז בשלימות¹⁵, גילוי האלקות של המצוה, והקשר שנפעל על-ידי-זה עם הקב"ה (מצוה מלשון צוותא וחיבור) יהיה אז בשלימות¹⁶.

11) ראה שיחות קודש תשל"ב ח"א ע' 8. וע"ע מאמרי אדמו"ר האמצעי שמות ח"א ע' רכו. נ"ך ע' ב-ג. שם ע' ט' ואילך. המשך תרס"ו ע' צז.

12) ראה תורת מנחם תשי"ד ח"א ע' 263. ספר השיחות תשמ"ט ח"א ע' 286 ובהערה 48. וע"ע לקו"ש ח"ל ע' 40 ואילך. ח"ל ע' 5 ובהערה 29. שם ע' 69 ובהערה 29. ד"ה וקבל היהודים תשי"א. לקו"ש חט"ז ע' 141 והע' 25. חכ"ב ע' 55.

13) מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"א ע' תלב ואילך. ס' המאמרים תרס"ז ע' קח ואילך. והוא ע"ד המבואר בקונטרס הלכות תורה שבע"פ שאינן בטלין לעולם תשנ"ב בביאור ענין מצוות בטיילות לע"ל. אמנם ראה בתורת מנחם תשמ"ט ח"ד ע' 351; שיחות קודש תשל"ט ח"ב ע' 221.

14) סה"ש תשנ"א ח"א ע' 280. וראה גם תר"מ תשמ"ה ח"ה ע' 3026.

15) שיחות קודש תשנ"ב ח"ב ע' 708.

16) שיחת ש"פ עקב תשמ"ט הע' 33. ש"פ מקץ תשנ"א ס"ד וסי"א.

ג) **שלימות האדם והעולם**: הביאור העיקרי שמובא בחסידות למה דווקא אז יהיה קיום המצוות "כמצוות רצונך", הוא כי אז יהיה הן האדם (המקיים את המצוה) והן מציאות העולם (הדברים שבהם מקיימים המצוה) בתכלית השלימות¹⁷.

שלימות מצות ידיעת ה'

השלימות המיוחדת במצוות לעתיד יבוא, תהיה במיוחד ובעיקר במצות ידיעת ה'¹⁸. כפי שהרמב"ם כותב על מצב העולם אז: "לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד. ויהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישגו דעת בוראם כפי כוח האדם, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"¹⁹.

שלימות מצות ידיעת ה' היא יסוד לשלימות התורה ומצוות שתהיה לעתיד לבוא. מכיוון ששלימות זו של "ידיעת ה'" לא תהיה רק באופן של הבנה בשכל של האדם, אלא גם ידיעה של הקב"ה באופן שזה פועל גם על המדות שבלב - באופן שאנחנו נרגיש "קשר" עם הקב"ה²⁰, מובן, שבדרך ממילא גם אהבת ה' ויראתו יהיו בשלימות, ולכן גם קיום התורה ומצוות (הבאים כתוצאה מהאהבה והיראה²¹) יהיה בשלימות²². לכן מובן שענין ידיעת ה' לעתיד לבוא הוא גם היסוד לשלימות שאר התורה ומצוות שיהי' לעתיד לבוא.

עוד מעלות לעתיד לבוא

בנוסף אל המבואר עד כה, בענין מעלת קיום המצוות בתקופת ימות המשיח, יש עוד כמה פרטים ועניינים:

א. עזר: יהיה אפשרי לקיים התורה ומצוות כהוגן, מבלי מונע ומעכב, מכיון שלא יהיו ישראל משועבדים תחת האומות, ואדרבה אומות העולם יעזרו לבני ישראל, וכן תהיה אז שפע גשמי עצום שיסייע לעבודת ה'²³.

17) תו"א פ' ויחי מו, א אילך. תו"ח ריש פ' ויחי (צה, א-ב. צו, ג ואילך). דרך חיים צו, ג ואילך. קג, ב ואילך. אור התורה בראשית ח"ו ע' תתשכח, ב ואילך. ח"ז ע' תתתסח, ב ואילך. המשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך. ד"ה אדם כי יקריב תרל"ג, אעת"ר. סוד"ה איכה עת"ר. ד"ה צו את בני" תשי"א.

18) לקו"ש חכ"ז ע' 255.

19) רמב"ם בסיום ספרו.

20) ראה תורת מנחם תשמ"ד ח"ג ע' 1670. שם ח"ד ע' 2168. שיחות קודש תשל"ח ח"ב ע' 382. וראה

גם צפנת פענח על דברים עמוד ע'.

21) ראה תניא פ"ד.

22) תורת מנחם תשמ"ז ח"ב ע' 436.

23) רמב"ם הלכות תשובה פ"ט, הלכות מלכים סופ"ב, פירוש המשניות הקדמה לסנהדרין פ"י. לקו"ש

חי"ח ע' 279.

ב. בהידור: כל המצוות יקיימום לעתיד לבוא בהידור היותר אפשרי, כרצון הקב"ה²⁴.

ג. עלייה בקדושה: מכיון שאז כבר לא תהיה מציאות של טומאה ורוע, ברור שענין קיום המצוות לעתיד לבוא, לא יהיה בשביל הצורך לברר הרע, אלא עלייה בקדושה גופא²⁵.

(24) ראה תורת מנחם תש"נ ח"ג ע' 111.

(25) תניא, קו"א ד"ה ולהבין (קס, א).

☞ **כמצוות רצונך:** לעתיד לבוא קיום המצוות של עם ישראל יהיו בתכלית שלימות הרצון והעונג שיש להקב"ה במצוות. לכן נחשב כללות קיום המצוות בזמן הגלות (וגם בזמן שבית המקדש היה קיים) לחינוך והכנה לקראת השלימות של עבודת ה' בזמן הגאולה. אבל ברור שיש גם מעלה בקיום המצוות בזמן הגלות, אשר דווקא על-ידי עבודתינו עתה מכינים את העולם למעמד מצב של הגאולה, שבה תהיה קיום המצוות בשלימות "כמצוות רצונך".

☞ **ביאורים למה אז יהיה קיום המצוות בשלימות:** (א) בזמן הגאולה בני ישראל יהיו בתכלית הביטול ולכן כוונתם בקיום המצוות תהיה בשלימות, מכיון שאז כוונתם תהיה אך ורק לקיים את רצונו של הקב"ה. (ב) בנוסף אצל יהודים בזמן ובמצב הגלות, אינו שייך אמיתית ענין הקשר עם הקב"ה, משא"כ בזמן הגאולה שאז תהיה קשר קבוע ונצחי. לעתיד לבוא על-ידי "ידיעת ה'" נרגיש קשר עם הקב"ה וממילא מובן שקיום המצוות תהיה בשלימות. (ג) אז בזמן הגאולה יהיו הן בני ישראל והן מציאות העולם בתכלית השלימות - "כמצוות רצונך".

☞ **עוד מעלות לעתיד לבוא:** בנוסף: (א) לא רק שאומות העולם לא יפריעו לבני ישראל לקיים את המצוות, אלא אדרבה יעזרו לבני ישראל. (ב) בזמן הגאולה תהיה האפשרות לקיים את כל המצוות בתכלית ההידור. (ג) לעתיד לבוא, לא יהיה קיום המצוות בכדי לברר את הרע, אלא בכדי להעלות בקדושה עצמה.

גלותם של ישראל

גלות הנשמה

גלות נוספת היא גלות הנשמה. כתוצאה מההסתר פנים והעלם האור האלוקי, אינה ניכרת בעולם מעלתם של נשמות ישראל, כפי שהיה בימי שלמה המלך, שהיה מושל ושולט על עמים רבים¹.

במקום המצב האמיתי והטבעי, שבו הנשמה היא זו שאמורה לשלוט בגוף, הרי אצל רובנו המצב הוא הפוך, והגוף ותאוותיו הם הדברים העיקריים שתופסים מקום אצלנו. מצב זה, שבו התורה ועבודת ה' אינו מורגש אצלנו לעיקר החיים, ובמקום זאת ענייני הגוף תופסים מקום - הוא גלות הנשמה. העלם האור האלוקי בתוך העולם הגשמי גורם להעלם הנפש האלוקית בתוך הנפש הבהמית. "גלות" היהודי בתוך עצמו.

הגלות נמשל במספר מקומות אל בית האסורים²: עם ישראל חבוש בבית אסורים מכיוון שבגלות הנשמה נמצאת בבית אסורים בתוך הגוף.

גלות ישראל

על הפסוק³: "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכותם", פירשו בזוהר⁴: בזמן הגלות בני ישראל הם ככלה המצויה בשוקא דבורסקי (=עייבוד עורות), שריחו רע, והחתן (הקב"ה), מצד גודל אהבתו אל הכלה (בני ישראל), הולך למקום שם היא מצויה, מבלי להתחשב עם הריח הרע. ולא עוד, אלא שדומה עליו

(1) ספר המאמרים ת"ש עמ' 5.

(2) ספר השיחות - תשנ"א ח"ב ע' 734.

(3) בחוקתי כו, מד.

(4) ס"ס בחוקתי.

כשוק של בשמים.

על מצב זה נאמר⁵: "אוי להם לבנים שגלו משולחן אביהם" - גם האבא רוצה להיות יחד עם הבן וגם הבן רוצה להיות עם אביו; ובשעה שהוא נמצא, רחמנא ליצלן, בגלות - אזי "אוי" לו, זהו דבר נורא שאין כמוהו! כאילו שנמצא בשוק מלוכלך שריחו רע, בגלות, לא במקומו הרגיל.

גלות היא דבר רע, שגרוע ממנה כבר לא יכול להיות. גלות היא דבר כל-כך נורא, עד שמובא בספרים⁶ שעונש הגלות "שקול כמעט כצער מיתה" רחמנא ליצלן! ואף יותר גרוע - שהרי זה הולך ונמשך ונהיה יותר ויותר גרוע, רחמנא ליצלן!.

בנוסף, חושך הגלות כפול ומכופל הוא עד-כדי-כך, שיתכן שיהיו יהודים אשר לא יתביישו מעצמם ויאמרו שגלות היא דבר טוב!⁷

את כפל הלשון "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא"⁸, מפרש הבעל-שם-טוב כך: תבוא תקופה בזמן הגלות, שבה ההסתר יהיה כפול: הסתר-האלוקות עצמו יהיה בהסתר, כך שבכלל לא יהיה ניכר שמשוהו מוסתר.

ביאור הדברים: כשיהודי אינו הולך בדרך הישר וה' "הסתתר" ממנו, לא עלינו, יש שהוא מכיר בטעותו ומבין שעוונותיו הם הסיבה להסתר הפנים. לאדם כזה יש תקוה, שי-חזור למוטב ויזכה להתקרב שוב לה'. אך יש שהאדם התרחק כל כך, עד ששכח שקיימת בכלל סיבה להסתר הפנים. אין הוא רואה עוד את ה"הסתר" שבמצבו הרוחני: ה"הסתר" עצמו מוסתר מעיניו. לקראת סוף הגלות גובר החושך הרוחני בעולם, והוא הופך להיות חושך כפול ומכופל: "הסתר אסתיר"⁹.

דרגת היהודי בעבודת ה'

בשונה מתקופת הגאולה, בזמן הגלות יש הרבה ירידות בדרגתו הרוחנית של האדם. השלב הראשון בירידתו של איש יהודי הוא, כאשר הוא מחשיב את אומות העולם כדבר גדול ממנו, משום שהם "רבים", ואת עצמו הוא רואה כ"קטן".

השלב הבא בירידה, הוא שהיהודי מרגיש יראה מן העולם. נדמה לו לאדם שיש לאומות העולם שליטה עליו, והוא תמיד חושש: מה יאמרו הגויים?...

(5) ברכות ג, סע"א.

(6) חינוך מצוה תי.

(7) ע"פ שיחת ש"פ תזריע תשמ"א, לקו"ש ח"כ ע' 178.

(8) וילך לא, יח.

(9) לקו"ש חלק ט, וילך א.

אחר כך מגיע האדם לשלב שבו מתלהב מתאוות העולם, והוא מתחיל לחיות בהרגש של "גלות". ההתלהבות בעניני העולם, גורמת חלישות החיות של היהודי בעניני קדושה.

כל עוד יש חמימות בליבו, הרי על אף שאיננה חמימות של קדושה, ניתן עדיין לחדש החיות בעניני קדושה. אך בשלב הבא של הירידה יורד כבר האדם להיות "קר". בעבודת ה' משמעות הדבר היא שקרירות משתלטת עליו; קרירות שהיא סימן לנוכחותו של מוות. זהו מצב בו ניצוץ החיות כבר קפא בלבו של היהודי.

בשלב הבא יורד האדם למצב נחות כל כך עד שגם כאשר מתעורר בו "צמאון" לעניני קדושה, אין הוא מבין כי צמאונו הוא ל"מים" - לתורה שנמשלה למים.

מהיכן הגיע האדם לכל זה? כאשר יהודי מחשיב את אומות העולם כדבר גדול ממנו הוא פותח בכך את הדרך לכל הירידות¹⁰.

קרירות

מבין כל ירידות אלו, הדבר הכי מסוכן בעבודת ה' הוא הקרירות לעניני קדושה. בזמן בית המקדש נמשכו בני ישראל בטבעם לעבודת ה', מתוך חיות, ואילו עניני העולם הזה היו אצלם מצד ההכרח, בדרך עראי ובקרירות; משא"כ בזמן הגלות המצב הוא הפוך: האדם נמשך בטבעו אחרי צרכי הגוף ועניני העולם הזה, ואילו עבודתו ואהבתו לה' היא הרבה פעמים לצערינו בדרך של "מצוות אנשים מלומדה"¹¹, בקרירות וזהו גלות ברוח ניות¹².

לכן הגלות נמשלה לחלום. כמו שנאמר: "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים". בחלום אפשר לחלום על שני דברים שהם הפכיים, וכן בגלות אדם מחבר שני דברים הפכיים: בשעת התפלה הוא מתעורר באהבת ה', ואילו אחר התפלה האהבה חולפת וער ברת, האדם בגלות עם רצונות זרים של הנפש הבהמית¹³ שלכן עושה לעצמו את צרכי גופו עיקר¹⁴.

בגלל ירידה זו יש גם הבדל בקיום הלכות התורה, בין הזמן שבית המקדש היה קיים לתקופת הגלות. בזמן שבית המקדש היה קיים, די היה לבני ישראל בדיני התורה בלבד, שכן לא נמשכו כל-כך לתאוות גשמיות, וקל היה להם שתהא אהבת ה' בלבם - דבר שה-

(10) לקוטי-שיחות חלק ב, עקב.

(11) ש"ב ג, יא.

(12) תורה אור וארא (נה, א). לקוטי תורה תצא (מ, א).

(13) ראה שערי תשובה ב, עמ' סב, ד.

(14) תורה אור וישב כח, ג.

ביא לידי התלהבות בעבודת ה'. אך בזמן הגלות שגברו תאוות ותענוגי העולם הזה, אין בכוחם של ישראל לעבוד את ה' מתוך אהבה, אלא על ידי דקדוקי סופרים וחומרותיהם על כל פרטיהם.

וכמו למשל אבן יקרה, ככל שהמרגלית יקרה יותר, כך האדם אינו מסתפק בשמירה פשוטה עליה, אלא שומרה בשמירה מעולה, כלי בתוך כלי. והטעם לזה הוא, כי לדבר שאהבתו גדולה שומרו יותר. כך מחמת גודל אהבתו של הקב"ה אלינו, הוא נתן לנו את כל הדקדוקי סופרים וסייגים וגדרים, לזכותינו להטיב לנו, שנהיה נקיים לפני הקב"ה ולא ידבק בנו כל רוע מאומות העולם¹⁵.

מעשה בפועל

אמרו חז"ל¹⁶: "בעקבות משיחא . . בכל יום ויום - מרובה קללתו משל חבירו". מהי התועלת בזה שהתורה מודיעה שלאחרי ריבוי שנים יהיה מעמד ומצב כזה?

הביאור בזה: אם התורה לא היתה מודיעה אודות מעמד ומצב זה, היו בני ישראל נופלים ברוחם ח"ו, כי לא היו מבינים כיצד יתכן מעמד ומצב כזה. לכן מודיעה התורה שבסוף זמן הגלות יהי' מעמד ומצב זה, ועלידי זה לא יפלו ברוחם, אלא יתחזקו בעבר דתם ביתר שאת.¹⁷

מכאן אנו לומדים שכאשר אנו דנים בבעיות הגלות המר, גלות השכינה; חסרון בקיום המצוות בכמות ובאיכות; גלות עם ישראל; ראוי להדגיש אשר אין אנו אומרים זאת כדי לגרום לעצבות חס ושלום, אלא כדי להורות על המעמד ומצב כפי שהוא, היות וזהו בידו של יהודי לצאת ממעמד ומצב זה של צרה.

בתור יהודים אנו מצפים ליום ביאת הגאולה, להיות תחת מלכות בית דוד, ואין זה דבר שלא תלוי בדינו, שהרי אין הקב"ה בא בטרונא (=בטענות בלתי אפשריות) עם בריותיו¹⁸. לכל לראש צריכים אנו לדעת שגלות הוא עת צרה. לא לשם כך נבראנו, זהו לא יותר מ"זמן מעבר" כדי שנוכל להגיע לתכליתנו, זמן הגאולה.¹⁹

המשנה בסוף מסכת סוטה מונה את הסימנים בעולם שיהיו בזמן של עקבתא

(15) לקוטי תורה מטות פה, א.

(16) סוטה מט. א.

(17) תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 673.

(18) ע"ז ג, א.

(19) שיחת פורים תשכ"ט (תורת מנחם חלק נה ע' 304-302).

דמשיחא: בתקופה זו תהיה הרבה חוצפה, המחירים יהיו גבוהים מאוד, זקנים יעמדו מפני קטנים. והמשנה מסיימת: "ועל מה יש לנו להישען על אבינו שבשמים". בפשטות המשנה אומרת שהמצב יהיה אז כל כך קשה עד שלא יהיה לנו מה לעשות נגדו רק להישען על אבינו שבשמיים.

אבל כ"ק אדמו"ר הריי"ץ מבאר בעומק יותר, אשר גם דבר זה הוא חלק מהסימנים הלא טובים שיהיו בתקופה זו. יהודי צריך לעבוד עבודתו ככל התלוי בו, ואז ה' נותן לו נתינת כוח להצליח בעבודתו. אבל כאשר יהודי אינו רוצה לעבוד עבודתו ולעשות את התלוי בו, באמרו שהוא בוטח על "אבינו שבשמיים" והוא אינו עושה שום דבר. מעמד ומצב זה מורה על גודל החושך דעקבתא דמשיחא²⁰.

🌀 **גלות הנשמה:** הגלות נמשל לבית האסורים שבו הנשמה נמצאת בבית האסורים בתוך הגוף, דהיינו שבזמן הגלות עניני הגוף תופסים מקום, ועבודת ה' אינו מורגש אצלנו לעיקר החיים.

🌀 **גלות ישראל:** עם ישראל נמצא בגלות שאינו מקומו הטבעי. הגלות נהיה גרוע יותר ויותר ולקראת סוף הגלות גובר החושך הרוחני בעולם, והוא הופך להיות חושך כפול ומכופל שבו האדם שוכח מהי הסיבה להסתר פנים של הקב"ה.

🌀 **דרגת בני ישראל בגלות:** גלות עם ישראל מתבטא גם בזה שבני ישראל מחשיבים את אומות העולם כדבר גדול ממנו ועל-ידי-זה פותח בכך את הדרך לכל הירידות בעבודת ה'. ירידה זו היא כל-כך עמוקה עד שבא לידי ביטוי בקרירות של עם ישראל בקיום המצוות ח"ו. לכן הקב"ה נתן לבני ישראל מצוות מדרבנן, בכדי לחזקם ולתת להם את הכוח לשמור על קדושת עם ישראל שלא ידבק בנו רוע וקרירות האומות.

🌀 **ההתבוננות במצב הגלות חייב להתבטא במעשה בפועל:** אחרי הסברת כל בעיות הגלות, חייבים להדגיש שההתבוננות בדברים אלו לא יביאו את האדם להיות בעצבות. ואדרבה: הסיבה שחז"ל אמרו לנו שיהיה מצב של גלות מר הוא, בכדי להורות לנו שאסור להסתפק אך ורק בבטחון על הקב"ה, וחייבים אנו לעשות כל התלוי בידינו להביא את הגאולה.

תורתו של משיח

בפסוק בספר ישעיה נאמר¹: "כי תורה מאתי תצא". חז"ל במדרש אמרו על-פי פסוק זה²: "תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא". או כפי שנאמר בילקוט שמעור נז: "עתיד³ הקב"ה להיות יושב... ודורש תורה חדשה שעתיד ליתן על-ידי משיח". מכל זה רואים, שבימות המשיח תהיה התגלות עצומה של חכמת התורה, עד שהיא תיחשב "תורה חדשה".

זה גם חלק יסודי בענינו של הגאולה, כלשון הרמב"ם⁴: "לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח . . אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה".

מעלה מיוחדת תהיה בלימוד התורה בזמן שהוא כפי שממשיך הרמב"ם ואומר כש"יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם". כך גם מעלת מלך המשיח הוא שיהי' בעל חכמה "יתר משלמה .. ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה'".

וכל כך נפלאה מעלת לימוד התורה על-ידי מלך המשיח, עד שחז"ל אומרים: "תורה שאדם למד בעולם הזה הבל היא לפני תורתו של משיח"⁵. כלומר, ממאמר חז"ל זה נראה שהחידוש בלימוד התורה אז לא יהיה רק בכמות או באיכות גבוהה יותר, אלא אז יהיה סוג ואופן של לימוד חדש, באין ערוך.

ביאור הדברים: ידוע שבתורה יש נגלה ונסתר. ובסגנון הזהר⁶: "גופא דאורייתא" ו"נשמתא דאורייתא". "גוף" התורה הן גופי ההלכות של תרי"ג המצוות, ו"נשמת" התורה

-
- (1) ישעיהו נא ד.
 - (2) ויקרא רבה פרשה יג, ג.
 - (3) ישעיה רמז תכט.
 - (4) הלכות מלכים פי"ב ה"ד.
 - (5) קהלת רבה יא, ח.
 - (6) ח"ג קנב, א.

הם סודות פנימיות התורה המבארים את טעמי המצוות, ועל ידה מתבארים העניינים הכי עמוקים בידיעת ה'.

ואף שהתורה כולה, כולל גם פנימיות התורה, נתנה לכל אחד מישראל, וכולם מחוייבים בלימוד כל התורה - הנגלה והנסתר⁷, הרי שלפנימיות התורה מחמת עומק הסודות שבה והקשיים בהבנתה, ישנם תנאים מיוחדים ללימוד חלק הנסתר שבתורה⁸.

למעשה, עיקר התגלות פנימיות התורה לכל הוא בזמן הגאולה, שבו העולם יהיה מזר כך ויהיה גילוי אלקות, כפי שנאמר בפסוקים: "והסירותי את לב האבן מבשרכם"⁹, "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ"¹⁰. אז, כשהאדם כבר יהיה ראוי לכך, ניתן יהיה לגלות וללמד את סודות פנימיות התורה לכל.

עיקר החידוש אז שמשיח ילמד את העם כולו פנימיות התורה, משום שאז תרבה החכמה והאמת ויהיו בני ישראל חכמים גדולים¹¹, שזה יהי' הכנה בטבע ללימוד עומק התורה וסודותיה והאלקות בדרגות הכי נעלות¹².

תורה בזמן הגלות

ידוע מה שאמרו חז"ל בנגלה דתורה¹³: "מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו ניטלה עצה ממנו ואין אנו יודעים לדון". מזה מובן שבזמן הגלות ישנו חסרון בלימוד התורה. כמה הסברים נאמרו בסיבת החילוק בין לימוד התורה בזמן הגלות ובין תקופת ימות המשיח:

א. בזמן הגלות ישנם הרבה טרדות המונעות את לימוד התורה כראוי¹⁴. לעתיד לבוא שלא יהיה צורך לעסוק בפרנסה ויקויים דברי הפסוק: "ועמדו זרים ורעו צאנכם", יהיו כל בני ישראל בדרגת תורתם אומנתם¹⁵. ולכן גם השגת התורה תהיה אז בתכלית השלימות,

(7) ראה מדרש שוחר טוב (משלי י, וראה בזה בספר אבן שלמה (ליקוטים מהגר"א מוילנא) פרק ח אות כד ובהערה (כ) שם).

(8) חגיגה יא, ב.

(9) יחזקאל-ל לו, כו.

(10) זכרי' יג, ב.

(11) רמב"ם הלכות תשובה פ"ט ה"ב. הל' מלכים סופי"ב.

(12) ראה לקו"ש חכ"ז ע' 256.

(13) מגילה יב, ב.

(14) תורת מנחם תשמ"ב ח"ג ע' 1332.

(15) ראה ד"ה ועבדי דוד אחש"פ תשמ"ו ס"ו. לקו"ש ח"ל ע' 137 ואילך. הדרן על הרמב"ם תשמ"ה ס"ד.

שיחות קודש תשמ"א ח"ג ע' 436.

כי כל טרדה (אפילו טרדה קלה ביותר) מונע מהשגת התורה בשלימות¹⁶, ולעתיד לבוא שלא יהיו טרדות ויהיו כל ישראל במצב של מנוחת הנפש אמיתי ויכלו להבין תורה כראוי.

ב. בזמן הגלות ישנם סתירות וקושיות ממקומות אחרים שמקשים על הלומד הן בלימוד התורה¹⁷ והן בפסיקת ההלכה למעשה. אבל לעתיד לבוא כל הספיקות שבתורה יתורצו על-ידי אליהו הנביא (ומלך המשיח¹⁸)¹⁹. יותר מזה: הלימוד מלכתחילה לא יהיה על-ידי קושיות וספיקות, אלא באופן ברור²⁰.

על פי זה מוסבר בתורת החסידות מה שנאמר בפסוק²¹ "והי' עקב תשמעון את המ' שפטים האלה: בזמן עקבתא דמשיחא ("והי' עקב"), בסוף עבודת הבריורים, תהיה קיבוץ ואסיפה ("תשמעון")²², של כל פסקי הלכות התורה ("את המשפטים האלה") באופן ברור בלי שום סתירות²³.

ג. לא תהיה שכחה בלימוד התורה לעתיד לבוא. כמו שמבואר במדרש²⁴: כל התורה שאתה למד בעולם הזה, הבל הוא לפני תורה שבעולם הבא, לפי שהעולם הזה אדם לומד תורה ושוכח, אבל לעתיד [...] "נתתי את תורתך בקרבם"²⁵. וכך גם מביא כ"ק אדמו"ר הזקן בלשונו הזהב בספר התניא: "אבל הנגלות יהיו גלויים וידועים לכל איש ישראל בידיעה בתחלה בלי שכחה"²⁶.

ד. ענין ה"עבדות" של עם ישראל בגלות בין האומות פועל חסרון ב"עבדות" והביטול אל הקב"ה, שזהו כללות הענין של קיום המצוות, משום שהקב"ה הוא ה' אחד הרי זה שולל בדרך ממילא ענין של עבדות מלבד העבדות להקב"ה. לפי זה מובן שכללות ענין הגלות פועל חסרון בשלימות העבודה של לימוד התורה וקיום המצוות²⁷.

(16) ראה שיחות קודש תשל"ט ח"ב ע' 100 ואילך. תורת מנחם תשמ"ו ח"ג ע' 524 ואילך. תשמ"ב ח"ג ע' 1382.

(17) תורת מנחם תשמ"ב ח"ג ע' 1582.

(18) ראה בראשית רבה צח, ט.

(19) וע"ע שו"ת הרדב"ז סי' תרס"ו.

(20) ראה תניא אגה"ק סכ"ו. וראה הדרן על הרמב"ם תשנ"ב ס"א והערה 11 שם.

(21) עקב ז, יב.

(22) תשמעון מלשון "וישמע שאול את העם" (ש"א טו, ד).

(23) שערי תשובה ב עמ' סב, ג.

(24) קהלת רבה ב, א.

(25) ירמיהו לא לב.

(26) אגרת הקודש סי' כו.

(27) תורת מנחם תשמ"ב ח"ג ע' 1382.

☞ **תורה בזמן הגלות והגאולה:** לימוד התורה בזמן הגלות נחשב כמו "הבל" לגבי לימוד התורה של ימות המשיח, משום שבתקופת הגאולה יהיה העולם מזוכך ובני ישראל יהיו חכמים, ולכן יהיו הם מוכנים לקבל את גילוי פנימיות התורה על-ידי משיח.

☞ **חסרונות לימוד התורה בזמן הגלות:** בנוסף אל הקושי בזכירת כל הפרטים שאדם לומד וכן טרדות הפרנסה שבזמן הגלות המונעים מהאדם ללמוד מתוך מנוחת הנפש - הרי גם צורת לימוד התורה הוא באופן שישנם סתירות וקושיות ממקומות אחרים שמקשים על הלומד, הן בלימוד התורה והן בפסיקת ההלכה למעשה.

☞ משא"כ בזמן הגאולה שאז בנוסף לכך שלא יהיו בני ישראל בגלות בין האומות ויהיו בטלים לגמרי להקב"ה, האדם יזכור את כל מה שלמד ולא יהיו טרדות הפרנסה - תהיה חידוש שכל הלימוד מלכתחילה לא תהיה באופן של קושיות, אלא באופן ברור וכל הספיקות שבתורה יתורצו על-ידי אליהו הנביא.

הרחבת עינים

פרק ג' | שלימות קיום המצוות (בכמות)

אודות "שלימות קיום המצוות (בכמות)", נתבאר שיש כמה סוגים כלליים של מצוות שנוכל לקיים בתקופת ימות המשיח. להלן כמה נקודות לשלימות הבנת הנושא.

עוד מצוות התלויות בבנין בית המקדש

בנוסף על המצוות שהובאו (שם), שהם מצוות התלויות בבנין בית המקדש השלישי שיחזרו לעתיד לבוא, הנה עוד כמה מצוות התלויות בבנין בית המקדש: הבאת ביכורים¹, עלי' לרגל ג' פעמים בשנה². כמו כן גם המצוות התלויות בסנהדרין, תלויים גם בבנין בית המקדש, שהרי עיקר תוקף הסנהדרין הוא רק כשהם במקומם בלשכת הגזית שבבית המקדש³.

ובבנין בית המקדש והקרבת קרבנות תלויים עוד מצוות: לדוגמא, [א] מצות מרור הוא מן התורה רק אם יש קרבן פסח⁴. [ב] ועל דרך זה ספירת העומר לכמה דיעות הוא רק מן התורה, באם יש קרבן עומר⁵. וכמוכן יש הרבה שינויים באם המצוות הם מן התורה או רק מדרבנן.

המצוות התלויות בקיבוץ נדחי ישראל

בתוך הפרק הובאו מצוות שונים אשר שייכים רק בזמן שכל ישראל שרויים על אדמתם בארץ ישראל, ויש להוסיף שבכמה מקומות מבואר, שהשלימות ברוחניות שכל בני ישראל יהיו בארץ ישראל, תהיה רק לאחר תחיית המתים, שאז יהיו כל בני ישראל מכל הדורות על אדמתם, נשמות בגופים⁶.

(1) רמב"ם הל' ביכורים פ"ב ה"א.

(2) ילקוט שמעוני ישעי' רמז תקי"ד. עוד פרטים על כך ראה בקובצי החידון בשביל שנה הבא.

(3) רמב"ם הלכות סנהדרין סוף פי"ד. וראה לקו"ש חל"א ע' 152 ובהנסמן שם.

(4) שו"ע אדמוה"ז סי' תעה, טו.

(5) שם סי' תפט, ב.

(6) סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 38 הערה 22. שם ע' 74-75.

עוד מצוות שיקיימו אז בשלימות לעתיד

בנוסף אל המבואר בתוך הפרק, יש גם כמה מצוות שמקיימים גם בזמן הגלות, אשר לעתיד לבוא נקיים אותם כתיקונם, לדוגמא: [א] ידועה המחלוקת בדורות האחרונים לגבי תכלת במצות ציצית בזמן הזה, אבל לעתיד לבוא לכול הדיעות יקיימוה עם תכלת. [ב] וכן מצות תפילין, שבפשטות נראה שלעתיד לבוא שוב יקיימוה כתיקונה, שיהיו לבושים בתפילין כל היום (מפני שאז בפשטות לא יהיה החשש של גוף נקי והיסח הדעת)⁷.

בנוסף לזה, יש מצוה מיוחדת שלא קיימו אותו עד עתה ויקיימוה רק לעתיד לבוא. מצות הוספת ערי מקלט בארצות קיני וקניזי וקדמוני תוכל להתקיים דווקא אז, מכיון שבתקופה זו יירשו בני ישראל מקומות אלו כהבטחת התורה⁸.

פרק ד' | שלימות קיום המצוות (באיכות)

בענין ביאור הטעם למה דווקא לעתיד לבוא יהיו קיום המצוות "כמצות רצונך", יש עוד כמה ביאורים:

כתוצאה מהתורה חדשה דלעתיד: מכיון שלעתיד לבוא יהיה לימוד התורה באופן הכי נעלה, שהרי יהיה "תורה חדשה מאתי תצא", ומכיון שאמרו חז"ל: "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", לכן יהי' אז גם קיום התורה ומצוות באופן נעלה ביותר⁹.

כתוצאה מעבודת התשובה: מכיון שקיום התורה ומצוות לעתיד לבוא בא לאחרי עבודת התשובה והסרת היצר הרע, מובן שאז ענין החטא אינו שייך בכלל, וקיום התורה ומצוות אז יהי' באופן ד"כמצות רצונך"¹⁰.

(7) ראה שו"ע אדמוה"ז ס' ל"ז ס"ב. ובכ"מ. וראה שיחות קודש תשנ"ב ח"ב ע' 708.

(8) רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"ב. הל' רוצח ושמירת נפש פ"ח ה"ד.

(9) סוד"ה היושבת בנגנים תשל"ה. ספר המאמרים תשל"ו ע' 87. ספר המאמרים תשל"ח ע' קלו. תורת

מנחם תשד"מ ח"ב ע' 909.

(10) תורת מנחם תשכ"א ח"א ע' 158. ספר המאמרים תשל"ו ע' 316. הדרן על הרמב"ם תשנ"א הערה 80.

הוספה

שיחת ש"פ אחרי-קדושים ה'תנש"א

בס"ד. משיחות ש"פ אחרי-קדושים, י"ג אייר ה'תנש"א

בכתוב⁵: „והוצאתי, והצלת, וגאלתי, ולקחתי“, און דער לשון החמישי – „והבאתי“⁶. וואָס כאָטש אַז די אַלע לשונות האָבן דעם אַלגעמיינעם אינהאַלט פון אַרויסגיין פון גלות, איז דאָ אַן עילוי אין דעם לשון „גאולה“; וי"ל אַז צוליב דער מעלה ווערט (יעדע גאולה, ובמיוחד –) די גאולה האמיתית והשלימה אָנגערופן (בפי כל ישראל) מיט דעם נאָמען „גאולה“ (סתם)⁸ דוקא די גאולה האחרונה איז די גאולה האמיתית והשלימה (מיט אַ ה"א הידיעה), וויבאַלד אַז דער וואָרט (גאולה) גיט אַרויס דעם תוכן פון דער גאולה האמיתית והשלימה.

ב. אין דעם וואָרט „גאולה“ זעט מען אַ דבר פלא: „גאולה“ איז די זעלבע אותיות ווי „גולה“ (גלות) נאָר מיט אַ תוספת אל"ף! ווי עס שטייט אין מדרש⁹ אַז אין דעם

א. אין צוזאַמענהאַנג דערמיט וואָס עס רעדט זיך לאַחרונה וועגן דער גאולה האמיתית והשלימה, אויף וועלכע מען וואָרט בכל יום און מ'האַפט אַז תבוא בכל יום – ווי דער פסק דין בהלכה אַז מ'מאַכט אַ נדר ניט טרינקען וויין ביום ש' יבוא המשיח טאָר ער ניט טרינקען וויין קיינמאַל ניט² – תיכף ומיד ממש, און וועגן די פעולות וואָס יעדער איד דאַרף טאָן צו ברענגען די גאולה – איז פאַסיק צו אַפּשטעלן זיך מבאר זיין דעם אינ-האַלט פון דער גאולה, וואָס דאָס מאַכט לייכטער צו פאַרשטיין אין וואָס דאַרף באַשטיין די אַרבעט וואָס פּאָדערט זיך צו ברענגען די גאולה, און ווי מ'זאָל זיך צוגרייטן צו דעם מצב הגאולה.

דער אינהאַלט פון יעדער זאַך גיט זיך אַרויס אין זיין נאָמען. אַזוי אויך בנוגע צו דער גאולה – קען מען האָבן אַ באַגריף אין איר תוכן דורך אַרײַנטראַכטן זיך אין דעם פירוש פון איר נאָמען – „גאולה“.

דער ענין הגאולה ווערט באַצייכנט אין תורה מיט פאַרשידענע אויסשפּראַכן. אָנהויבנדיק פון די ד' לשונות של גאולה⁴

וראה ספר הליקוטים-דא"ח צ"צ ערך גאולה ס"ג, וש"נ). וראה גם בחיי וראא ה, ח.

5) וראא ה, ו-ז.

6) שם, ח.

7) דאָף שכל גאולה (גם גאולה פרטית שאינו „גאולה דגלות . . אלא שיגאלנו מן הצרות כו“) „שם גאולה עלה“ (מגילה יז, ב ובפרש"י) – הרי זה חידוש, ומובן (מזה גופא) שעיקר שם גאולה הוא בנוגע ל„גאולה דגלות“ (ששלימותה תהי' בגאולה האמיתית והשלימה). וכפשוטו דברי רבא בגמרא מגילה שם: „גאולה בשביעית . . מתוך שעתידין ליגאל בשביעית לפיכך קבעוה בשביעית“. ורק אח"כ מבאר, ש„מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא“. (8) וכלשון ניגון (חב"ד) הידוע: זאָל שוין זיין די גאולה [כפי שניגנו לפני שיחה זו]. ועוד לשונות וניגונים כיו"ב – ע"פ מנהג ישראל.

9) ויקיר ס"פ אמור (ספ"ל ב). שהשר פ"ד, א (1). קה"ר רפ"ד.

(1) שיחות (לעיל [סה"ש תנש"א ח"ב]): כ"ח ניסן (ע' 470). ש"פ פמיני (ע' 475). ש"פ תז"מ (ע' 490).

(2) רמב"ם הל' נזירות פ"ד ה"א.

(3) ראה שעהיוה"א פ"א. וראה בארוכה בזה תשובות וביאורים (קה"ת, תשל"ד) ס"א. לקו"ש ח"ו ס"ע 35 ואילך, ובהערות שם. וש"נ.

(4) שהם גם ד' לשונות של גאולה העתידה (ראה ירושלמי פסחים פ"י ה"א. ד"ה והי' אור ה' לבנה תרנ"ד. ד"ה לכן אמור לבני' תרנ"ח. תרע"ח.

* אגרות-קדוש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ס"ע רפח ואילך. המו"ל.

לעבן, די פעולות און דער וועלט וואָס איז געווען (פריער) אין גלות. אדרבה: גאולה הייסט, אַז די מציאות וואָס איז פריער געווען פאַרשקלאַפֿט אין גלות ווערט (ניט בטל ח"ו, נאָר) אויסגעלייזט.

און דער אויפטו ושלמות פון גאולה האמיתית והשלימה איז, אַז אַלץ ווערט אויסגעלייזט. קיינע ענינים בלייבן ניט „פאַרלאָרן“ ח"ו אין גלות, מ'וועט קיין זאָך ניט איבערלאָזן אין גלות. אפילו די „נדחים“ און „אובדים“ (וואָס ווערן אַזוי אָנגערופן אין תורת אמת¹⁵) – וועלן נגאל ווערן. די גאולה וועט זיין אַן אמת'ע און פולקאָמענע גאולה בכמות ובאיכות פון אַלע זאָכן, פון דעם כלל גדול בהם ביז דעם פרט שבפרט שבהם: יעדער איד און אַלע אידן – „בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו“¹⁶, און אויך חלקם בעולם – „כספם וזהבם אתם“¹⁷, מיט אַלע זייערע פעולות און אויפטועכצן אין גלות. די גאולה וועט אויסלייזן יעדער מענטש און אַלע מענטשן (אויך אומות העולם) און אַלע עניני העולם, און יעדערען בפרט עם כל עניניו.

אַלע (חיוב'דיקע) זאָכן אין גלות פאַר- בלייבן אויך ווייטער, נאָר עס ווערט בטל זייער גלות-צושטאַנד: עס ווערט בטל דער העלם והסתר וואָס פאַרדעקט אויף זייער אמת'ע און פנימיות'דיקע מציאות¹⁸, און די פאַרשקלאַפונג צו די דרכי הטבע וגשמיות העולם וואָס קומט דערפון אַרויס.

וואָרט „גולה“ (וגולה על ראשה¹⁹) זיינען פאַראַן צוויי פירושים: „תרין אמוראין, חד אמר גולה (לשון גלות) וחד אמר גאולה“. וידוע דער ביאור אין דעם¹¹, אַז „תוספת האלף שעל ידו נעשה מבחי' גולה בחי' גאולה“ גייט אויף דער אל"ף פון „אלופו של עולם“, וואָס דורך דער עבודה פון אַ אידן אין גלות צו „אַריינשטעלן“ (ממשיך און מגלה זיין) דעם אל"ף דער אלופו של עולם אין גלות¹², ווערט פון „גולה“ – „גאולה“.

ולכאורה אינו מובן: גאולה איז פונקט פאַרקערט פון גלות. איז היתכן אַז (דער וואָרט) גאולה איז אין זיך כולל דעם וואָרט „גולה“ (גלות), און נאָכמער: גאולה באַשטייט (און ווערט אויפגעמאַכט) דוקא פון (דעם וואָרט) גולה, ביז אַז רוב ה- אותיות פון „גאולה“ זיינען גאָר „גולה“¹³, און די הוספה באַשטייט נאָר פון דעם איינציקער אות אל"ף: און אויך דער ראש התיבה¹⁴ (פון גאולה) בלייבט דער גימ"ל פון „גולה“?

ג. וי"ל דעם ביאור אין דעם:

גאולה איז ניט דער טייטש, אַז דורך אַרויסגיין פון גלות פאַרלאָזט מען דעם

10) זכר'י ד, ב.

11) לקו"ת בהעלותך לה, ג. וראה גם אוה"ת בא ע' רעג. בהעלותך ס"ע תכג ואילך. נ"ך ע' תקי. המשך מים רבים תרל"ו פקל"ד.

12) שהרי „בכל מקום שגלו שכינה עמהן . . . גלו לבבל שכינה עמהן“ (מגילה כט, א) – כפירוש הא' (במדרש שם) ב„וגולה על ראשה“, ש„גלה לבבל וגלתה שכינה עמהן“, „דהיינו מה שהאלקות הוא מוסתר והעולם נראה יש ודבר נפרד כו" (לקו"ת שם, א).

13) וגם לא נשתנה הצירוף (סדר האותיות) של „גולה“.

14) להעיר ש„לשון נוטריקון מן התורה“ (שבת

קה, א).

15) ישע"י כז, יג. וראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, א. ובכ"מ. סה"מ אידיש ע' 78 ואילך.

16) כמ"ש ביצ"מ (בא י, ט). ו„כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות“ (מיכה ז, ט).

17) ישע"י ס, ט.

18) ראה הערה 12.

און אַלע פעולות אין זמן הגלות: דער גילוי אלקות אין כל עניני העולם – ווי דאָס איז אַלץ מגלה „כבודו“ של הקב"ה (וואָס „כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו“²⁵) – פון אלופו של עולם.

ד. האמור לעיל איז אַ הסברה ווי „גאולה“ איז אין זיך כולל „גולה“, ווייל די כוונה איז אַז גאולה זאָל אויפהויבן (אויך) דעם גלות. מ'דאַרף אָבער האָבן ביאור: פאַרוואָס איז דאָס (די עלי' פון גולה) אַזאַ ענין עיקרי אין גאולה, ביז אַז אין דעם באַשטייט איר נאָמען „גאולה“ (גולה בתוס' אל"ף), וואָס אַ נאָמען באַ-ווייזט אויף מהות הדבר?²⁶

נאָכמער: דער אויפטו פון גאולה באַ-שטייט ניט נאָר אין דער עלי' פון די עניני גלות ועניני העולם, נאָר אין דער גאולה (בתקופה השני' – לאַחרי התקופה הרא-שונה וועגן וועלכער דער רמב"ם הנ"ל רעדט²⁶) וועלן זיך אויפטאָן נייע, גאָר נייע ענינים בשינוי מנהגו של עולם (ביז דעם ענין עיקרי ויסודי פון תחיית ה-מתים²⁷, וואָס איז אַ חידוש במעשה ברא-שית). איז היתכן אַז דער גאַנצער מצב לעתיד לבוא (אויך דאָס וואָס איז למעלה מעולם וגלות – בתקופה שני') ווערט אַנ-גערופן מיט אַ שם כללי: „גאולה“ – „גולה“ בתוספת אל"ף!?

(25) אבות ספ"ו.

(26) ראה „דבר מלכות“ – חידושים וביאורים בהל' מלכים (קה"ת תנש"א) סימן ג (מלקו"ש חכ"ז ע' 191 ואילך). סימן ד (מהדרן על הרמב"ם – נאמר יו"ד שבט תשמ"ז (נדפס בסה"ש תשמ"ז)). וראה גם הדרן על הרמב"ם (משיחות ש"פ לך לך) ש.ז. (לעיל [סה"ש תנש"א] ח"א ע' 98 ואילך). ועוד.

(27) אחד מי"ג העיקרים (פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק יסוד הי"ג). ועד שהכופר בזה אין לו חלק לעוה"ב (סנהדרין ר"פ חלק. רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ו).

און ווי דער רמב"ם פסק'נט¹⁹: „אל עלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם או יהי' שם חידוש במע-שה בראשית, אלא עולם כמנהגו נוהג... אמרו²⁰ חכמים²¹ אין בין העולם הזה ל-ימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד“, דער אויפטו וועט דעמולט זיין – אַז „ויחזרו כולם לדת האמת“²², „ויתקן (משיח) העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר²³ כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד“²⁴.

עפ"ז איז פאַרשטאַנדיק פאַרוואָס דער וואָרט „גאולה“ איז כולל דעם וואָרט „גולה“, אָבער – מיט אַ תוספת אל"ף: די גאולה איז ניט מבטל (די עבודה איז) גלות, אדרבה: די גאולה באַשטייט פון אויפהויבן (דעם לעבן אין) „גולה“ (דורך אויסלייזן אַלע ענינים פון גלות) און דערפון גופא מאַכן „גאולה“ – דורך דעם וואָס מ'איז מגלה אין אַלע ענינים פון „גולה“ דעם אל"ף פון אלופו של עולם – מ'נעמט אַראָפּ דעם העלם והסתור אין די עניני גלות וועלכע פאַרדעקט אויף איר אמת'ע מציאות און תכלית, מ'איז מגלה דעם אלופו של עולם שבזה – די תכלית פון אַלע עניני גלות צוליב וועלכער דער אויבערשטער האָט זיי באַשאַפן – אַזוי אַז פון „גולה“ ווערט „גאולה“.

גאולה איז דער גילוי האל"ף (פון אלופו של עולם) אין „גולה“ – דער גילוי האמת והפנימיות פון אַלע עניני הגלות,

(19) הל' מלכים פ"ב ה"א. וראה עבוה"ק ח"ב פל"ח.

(20) שם ה"ב.

(21) ברכות לה, ב. ו"ש"ג.

(22) שם ה"א.

(23) צפני' ג, ט.

(24) רמב"ם שם פ"א ה"ד.

בעיון) אין „שלשה דברים“³⁰, און דורך דעם „אין אתה בא לידי עבירה“:

איינער קען מיינען אַז ביי אים דאַרפן זיין נאָר צוויי ענינים: ער אַליין און דער אויבערשטער כביכול וועמען ער דינט, „אני נבראתי לשמש את קוני“³¹.

זאָגט די משנה – „הסתכל בשלשה דברים“: אַ מענטש דאַרף זיך צוקוקן (מסתכל זיין) און זעען (אַז עס זיינען פאַראַן) „שלשה דברים“: נוסף צו זיין מציאות („אני“) און די מציאות פון דעם אויבערשטן („קוני“) כביכול – איז דאָ אַ דריטע זאָך: די מציאות העולם וועלכע דער אויבערשטער האָט באַשאַפן, און דורך וועלכער אַ איד איז משמש את קונו³².

די תכלית³³ פון בריאת העולם און פון ירידת הנשמה למטה אין אַ גוף גשמי בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו איז – צוליב אויספירן די כוונה פון „נתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים“³⁴, אַז אַ איד דורך זיין עבודה זאָל מברר ומזכך זיין זיין גוף ונפש החיונית און די גשמיות וחומריות העולם, און מאַכן דערפון אַלעס אַ דירה צו דעם אויבערשטן.

וואָס דאָס טוט ער אויף דורך זיין

30) וכיון שלשון המשנה הוא „דבר קצר וכולל ענינים רבים“ – אין צריך לפרש מה הם ה„שלשה דברים“.

31) משנה וברייאתא סוף קידושין.

32) ראה גם שיחת ש"פ אחו"ק תשמ"ח ס"ט (סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 435). ש"פ אמור תשמ"ט ס"ו (סה"ש תשמ"ט ח"ב ס"ע 439 ואילך). ש"פ אחו"ק תש"נ ס"ז (סה"ש ה'תש"נ ח"ב ע' 434-5).

33) בהבא להלן – ראה תניא פל"ו ואילך. ובכ"מ.

34) ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדבר פי"ג, ו.

איז דערפון מובן, אַז כללות הגאולה – אויך די ענינים נעלים שבה – איז פאַר-בונדן מיט דער עבודה פון אַריינשטעלן דעם אל"ף פון אלופו של עולם אין „גולה“. ביז אַז דאָס מאַכט אויף די גאולה (אַזוי ווי דער וואָרט „גאולה“ ווערט אויפ-געמאַכט פון אותיות „גולה“ בתוס' אל"ף), און אַלע עניני גאולה ווערן נמשך און הויבן אויף די „גולה“, כדלקמן.

ה. דער ביאור אין דעם וועט מען פאַרשטיין לויט דער ערשטער משנה אין היינטיגן פרק, פרק שלישי פון פרקי אבות: „הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה“, און דערנאָך איז די משנה ממשיך אויסרעכנען די „שלשה דברים“ – „דע מאינן באת, ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון וכו“.

שטעלט זיך די שאלה – מנינא למה ליה²⁸: וואָס איז דאָ נוגע דער מספר אַז עס זיינען פאַראַן „שלשה דברים“? און אפילו אויב ס'איז נוגע דער מספר, פאַרוואָס דאַרף עס דער משנה אויסטייטשן, יעדע-רער קען דאָן אַליין ציילן בהמשך ה' משנה אַז מ'רעכנט אויס שלשה דברים?

ויש לומר איינער פון די ביאורים אין דעם:

דברי המשנה „הסתכל בשלשה דברים“ [וואָס לשון המשנה איז „דבר קצר וכולל ענינים רבים“²⁹] מיינט ניט נאָר די דריי זאָכן וועלכע ווערן אויסגערעכנט וויי-טער אין משנה, נאָר אויך דער ענין פון „שלשה דברים“ בכלל; די משנה זאָגט אַן אַ הוראה: „הסתכל בשלשה דברים“ – אַ מענטש דאַרף מסתכל זיין (אַ הסתכלות

28) לשון הש"ס – שבת עג, ריש ע"ב. וש"נ.

29) הקדמה לפיה"מ להרמב"ם (ד"ה אח"כ ראה להסתפק).

„את החיים ואת הטוב“⁴¹, און אויך דער דרך השני פון היפך הטהרה (ביז אַז די נשמה דאַרף דאַרט אַנקומען צו שמירה, „ואתה“³⁹ משמרה בקרבי“⁴²) – בכדי אויס-פירן די כוונה פון מאַכן אַ דירה בתח-תונים.

דלכאורה: ירידת הנשמה בגוף איז היפך פון הנהגתו הרגילה של הקב"ה, וואָס ער איז דער מקור ותכלית הטוב וה-חסד, ומטבע הטוב להטיב⁴³, ומצד החסד והטוב האָט דאָך שטענדיק געדאַרפט זיין עליות, און דאָ נעמט דער אויבערשטער אַ נשמה און איז איר מוריד למטה, אַ „ירידה גדולה ובחי' גלות ממש“⁴⁴, „מאיגרא רמה לבירא עמיקתא“⁴⁵!

איז דערפון פאַרשטאַנדיק דער גודל העילוי (והחסד) פון דער עבודה פון מאַכן אַ דירה בתחתונים, אַז צוליב דעם איז כדאי אַראָפּשיקן די נשמה למטה, ניט צוליב די נשמה עצמה („כי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל“⁴⁶), נאָר צוליב מתקן זיין דעם גוף ונה"ב וחלקו בעולם, בכדי מאַכן אַ דירה בתחתונים. וואָרום דורך דער ירידה ועבודת הנשמה למטה צו מאַכן אַ דירה בתחתונים, ווערט אויפ-געטאָן נאָך אַ העכערער ענין ווי עבודת הנשמה עצמה למעלה – דער גילוי פון עצמותו ית' ⁴⁷ אין תחתונים.

עבודה בגוף למטה בקיום התומ"צ, וואָס (רוב) מצוות נתלכשו בדברים גשמיים³⁵, און דורך מקיים זיין אַ מצוה מיט אַ דבר גשמי איז מען מברר ומזכך דעם דבר גשמי און מ'מאַכט דערפון אַ כלי צו אלקות. ווי דורך מצות צדקה [ש„שקולה כנגד כל המצוות“³⁶, „עיקר המצוות מע-שיות ועולה על כולנה“³⁷] – אַז אַ איד נעמט „מיגיע כפיו“, פון די גשמיות'דיקע געלט וואָס ער האָט פאַרדינט, און „נותן חיי נפשו לה“³⁷. ועד"ז אין אַלע מצוות.

און דער ענין השלישי („הסתכל בשל-שה דברים“) צו מאַכן אַ דירה בתחתונים – איז (ניט קיין זייטיקער ענין, נאָר אדרבה: דאָס איז) נוגע צו דער שלימות פון די צוויי (כביכול): דער אויבערשטער און דעם אדם העובד, וואָרום „נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים“, און „זה כל האדם ותכלית בריאתו וירידתו לעוה"ז להיות לו ית' דירה בתחתונים“³⁸.

ועד כדי כך איז דאָס נוגע צו דעם אדם (ער זאָל זיין „הסתכל בשלשה דברים“) – אַז צוליב דעם איז געווען ירידת נשמתו למטה ע"י הקב"ה: ניט קוקנדיק אויף גודל העילוי פון דער נשמה למעלה, „נשמה³⁹ שנתת בי טהורה היא“⁴⁰ וואו ס'איז ניטאָ קיין אַרט אויף היפך הטהרה, האָט דער אויבערשטער איר אַראָפּגעשיקט, „אתה³⁹ בראתה, אתה יצרתה, אתה נפחתה ביי“, ביז אין עולם העשי' הגשמית, וואו ס'איז דאָ

(41) נצבים ל, טו.
 (42) ראה לקו"ת דברים שם. אוה"ת שמות (כרך ז) ע' ב'תקח.
 (43) עמק המלך שער שעשועי המלך רפ"א. שעהיו"ה א פ"ד. שומר אמונים ויכוח ב' ס' יד.
 (44) כי גם כשהיה צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה רבה בתענוגים לא יגיע למעלות דביקותו בה' בדחילו ורחימו בטרם ירידתו לעוה"ז החומרי לא מינה ולא מקצתה כו' (תניא שם (מח, סע"א)).
 (45) ע"פ לשון חז"ל – חגיגה ה, ב.
 (46) תניא שם (מח, ב).
 (47) ראה סה"מ מלוקט ח"ה ע' קנא ג. וש"נ.

(35) ראה גם תניא פ"ד (ח, ב). אגה"ק ס"י (קיד, סע"ב ואילך).
 (36) ב"ב ט, א.
 (37) תניא פל"ז (מח, ב).
 (38) שם (מט, סע"א).
 (39) נוסח ברכות השחר.
 (40) ראה לקו"ת בחוקותי מו, סע"ד ואילך. ר"פ דברים. ובכ"מ.

ו. ע"פ הנ"ל וועט מען אויך פארשטיין דער ענין פון „גאולה“ אותיות גולה ב- תוספת אל"ף:

גאולה איז (ניט מבטל „גולה“, נאָר איז) אין זיך כולל „גולה“, ואדרבה: זי הויבט אויף גולה דורך אריינשטעלן און מגלה זיין אין איר אלופו של עולם – ווייל די כוונה איז צו מאַכן אַ דירה לו יתברך בתחתונים, כולל ווי די תחתונים זיינען אין גלות, צו מגלה זיין אלופו של עולם אין תחתונים במצבם ווי זיי שטייען אין גלות.

ואדרבה: אין דעם באַשטייט דער תוכן ומהות פון גאולה [אויך די עניני גאולה שלמעלה מעולם וגלות, דער שינוי במגלה של עולם, אַזוי ווי תחיית המתים⁵⁰] – „גילוי אור א"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי⁵¹“, ביז אַז עס ווערט אַ דירה לו יתברך בתחתונים, לו לעצמותו⁵².

און דעריבער איז דער ענין פון גאולה תלוי אין „מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות“⁵¹ (גולה), די עבודה פון אַריינ-שטעלן דעם אל"ף (אלופו של עולם) אין גולה, ביז אַז דורך דעם ווערט אויפגע-מאַכט גאולה [רוב האותיות און ראש תיבת גאולה איז – „גולה“, כנ"ל ס"ב].

דאָס הייסט: נוסף לזה וואָס די (עלי' גדולה פון דער) גאולה קומט דורך דער ירידה אין גלות [ע"ד גילוי תוקף אור

ביז אַז דער עילוי ווערט נמשך און אויפגעטאָן אויך אין דער נשמה (שירדה למטה), אַז נוסף צו דעם וואָס די נשמה דערגרייכט צו אַ העכערע דרגא (של-מעלה ממקום שמשם ירדה), דער גילוי התוקף פון דער נשמה, באַקומט די נשמה אויך אַ שייכות צו דעם גילוי פון עצמותו ית' וואָס ווערט אויפגעטאָן דורך (עבודת הנשמה למטה אין מאַכן) דער דירה ב- תחתונים⁴⁸.

עפ"ז איז פאַרשטאַנדיק הוראת המשנה „הסתכל בשלשה דברים“: ניט קוקנדיק אויף דעם גודל העילוי פון דער נשמה פון אַ אידן, „חלק אלוהה ממעל ממש“⁴⁹, דאַרף זיין עבודה באַשטיין אין דעם, אַז נוסף לזה וואָס ער מאַכט פון זיך אליין אַ „דירה“ צום אויבערשטן דורך אַנטפלעקן זיין נשמה אין זיין גוף הגשמי (דעם עילוי בהנשמה וואָס קומט דורך דעם אַרויס) – זאָל ער אויך זיין „הסתכל בשלשה דברים“, און מאַכן אַ דירה לו יתברך בתחתונים פון עולם, אַז דער עולם עצמו ווערט אַ דירה צום אויבערשטן.

און דורך דעם דערגרייכט אויך דער אדם עצמו צו זיין שלימות (ווייל „זה כל האדם ותכלית בריאתו כו"ל), און אע"פ וואָס דאָס איז פאַר אים אַ ירידה (בחיצו-ניות) לפי שעה, ווערט דוקא דורך דעם דער עילוי אין אים אליין – אַז „אין אתה בא לידי עבירה“: דורך זיין עבודה פון מאַכן אַ דירה בתחתונים (הסתכל בשלשה דברים), איז „אין אתה בא לידי עבירה“, אפילו ניט צו „לידי“, די אפשריות צו טאָן אַן עבירה.

50) כמ"ש בתניא רפ"ז: תכלית השלימות הזה של ימות המשיח ותחיית המתים כו' תלוי במעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות. וי"ל ש, ימות המשיח" קאי על תקופה הראשונה (שלא „יבטל דבר ממנהגו של עולם“) ו, תחיית המתים" קאי על תקופה השני'. 51) ל' התניא שם.

52) המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ – נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא.

48) בארוכה ע"ד ב' ענינים אלו – ראה לקו"ש חט"ו ע' 246 ואילך. סה"מ מלוקט ח"ב ע' שכ. סה"מ מלוקט ח"ה ע' רמג ואילך. ועוד.

49) תניא רפ"ב.

ואתקדש בקדושה של מעלה⁵⁷ – ווערט דורך דעם אויפגעטאָן אויך אין עולם ובכל העולמות: „ועל ידי זה יושפע שפע רב בכל העולמות“⁵⁷. און דורך דעם⁵⁸ קומט צו (נאָכמער) אין דער נשמה פון דעם אדם העובד, ווי מ'איז ממשיך אין דער תפלה (לאחרי „יושפע שפע רב בכל העולמות“): „ולתקן את נפשותינו ורוחו-תינו ונשמותינו מכל סיג ופגם ולטהרנו ולקדשנו בקדושתך העליונה“ – ע"ד „אין אתה בא לידי עבירה“ (תיקון ועליית האדם) און די עבודה בעולם.

און דורך דער עבודה פון ספירת העומר – אריינשטעלן דעם אל"ף אין „גולה“, דורך בירור השבע מדות – ברענגט מען די גאולה, און „יחזיר לנו עבודת בית המקדש למקומה במהרה בימינו אמן סלה“ (ווי מ'זאָגט אין דעם „הרחמן“ תיכף נאָך דער ברכה⁵⁹).

אין די ימי הספירה עצמם – וואָס טיילן זיך בכללות אויף „שבע שבתות תמימות“ [ובפרט בשנה זו, וואָס מ'האָט אָנגעהויבן ציילן „ממחרת השבת“⁵⁵ כ-פשוטו] שטייט דאָס נאָכמער בהדגשה אין דעם פערטן שבת, ווען מ'איז מסיים די ספירה פון מדת הנצח, ביז שלימותה – החסד ביז מלכות שבחסד, מדת הגבורה

57 נוסח ה„רבנו של עולם“ לאחרי ספה"ע.

58 ועפ"ז י"ל סדר התפלה, שהענין דתיקון „נפשותינו כו“ נאמר לאחרי הענין השפעת „שפע רב בכל העולמות“, דלכאורה מקומו שייך לעיל לאחרי שהאדם מתפלל על תיקון עצמו („ואטהר ואתקדש כו“), ורק לאחרי זה צ"ל התפלה ע"ד ההשפעה בעולם? וי"ל, כי הפעולה בעולם מוסיפה בעבודת הנשמה עצמה „לתקן את נפשותינו כו“, ככפנים.

59 כ"ה בסידורו של רבינו הזקן (ובכמה סידורים). וראה לעיל [סה"ש תנש"א] ח"א ע' 444 הערה 80.

הנשמה ע"י ירידתה למטה], ווערט גאולה אויפגעמאכט פון „גולה“ (בתוס' אל"ף) עצמה⁵³ – די דירה לעצמותו ווערט אויפגעטאָן אין תחתונים עצמם [ע"ד דער עילוי וואָס ווערט אויפגעטאָן אין נשמה דורך דער דירה בתחתונים]⁵⁴.

* * *

ז. ענין הנ"ל איז נאָכמער אונטער-שטראָכן אין דעם איצטיגען זמן בשנה: (א) ימי הספירה, ובהם עצמם (ב) דער פער-טער שבת פון די „שבע שבתות תמימות“⁵⁵ – מלכות שבנצח, (ג) פרשת השבוע – אחרי-קדושים, און די פרשה וואָס מ'הויבט אָן לייענען בתפלת המנחה – פ' אמור, (ד) י"ג אייר.

די עבודה פון ספירת העומר – דער בירור פון די שבעה מדות (פון נה"ב), עיקר העבודה בזמן הזה (זמן הגלות)⁵⁶ – באַשטייט אין דעם, אַז נוסף צו „ואטהר

53 וזהו הטעם ש"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא" (אבות פ"ד מ"ז), מפני המעלה בעבודה „בעולם הזה“ דוקא (גילוי האל"ף ב„גולה“), בעשיית דירה בתחתונים (תענוג בורא), שלמעלה „מכל חיי העולם הבא“ (תענוג נברא), ובעולם הבא יהי גילוי ענין זה למטה (ראה לקו"ש ח"ה ע' 243 ואילך).

54 ולכן שלימות השכר תהי' לנשמות בגופים דוקא, בתחיית המתים (לקו"ת צו טו, ג. ובכ"מ נס-מנו בסה"מ מלוקט ח"ד ע' קעז הערה 77) – כדעת הרמב"ן (בשער הגמול בסופו). ואדרבה: לע"ל תהי' הנשמה ניוונית מן הגוף (ראה המשך וככה תרל"ז פצ"א-ב. המשך תרס"ו ע' תקכח. ס' השיחות תורת שלום ס"ע 127 ואילך. לקו"ש ח"כ ע' 44. חכ"א ע' 88. ועוד). וראה סה"מ מלוקט ח"ה ע' רנ ואילך.

55 אמור כג, טו.

56 ראה בארוכה מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א בתחלתו.

עניני טומאה, וי"ל שזהו גם הכנה צו דער שלימות הטהרה לע"ל⁶⁴, כולל דורך דעם וואָס „אמור גו' ואמרת" – „להזהיר גדו-לים על הקטנים".

ונוסף צו דער זהירות (להזהיר) פון היפך הטהרה, האָט אַ כהן געדאַרפט טאָן זיין עבודה בביהמ"ק (קדושה) אָנגעטאָן אין די בגדי כהונה, וועלכע זיינען געווען „לכבוד ולתפארת"⁶⁵ (שלימות בגשמיות). ועפ"י יש לבאר, פאַרוואָס אַ כהן ששימש „מחוסר בגדים" איז עבודתו פסולה⁶⁶, „בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם"⁶⁷ – אע"פ וואָס ענינם⁶⁸ פון די בגדי כהונה איז געווען (בעיקר) „לכבוד ולתפארת" (וואָס דאָס איז לכאורה ניט אַזוי נוגע צו דער עצם עבודה)? נאָר שלימות העבודה אין משכן באַשטייט דערפון אַז דאָס זאָל זיין בתכלית השלימות וההידור „לכבוד ולתפארת", אויך בגשמיות כפשוטה – אויפן שענסטן און בכבוד ייסטן אופן בכל ביז – בגשמיות העולם, מ'נוצט אויס פאַר דער עבודה אין קדושה אַלע מעגעלעכ-קייטן פון עוה"ז.

ובשלימות – איז דער ענין הכהונה באַ דעם כהן גדול (וועלכער האָט געטראָגן שמונה בגדים).

ועפ"י אולי יש לומר הטעם פאַרוואָס

ביז מלכות שבגבורה און מדת התפארת ביז מלכות שבתפארת] – דער נצחון איבער דעם (העלם והסתר פון) גלות, ביז נצח שבנצח, און הוד שבנצח – די שיינ-קייט אין דעם נצחון, און יסוד שבנצח – דער יסוד וקביעות פון דעם נצחון, ביז מלכות שבנצח – דער נצחון פון מלכא משיחא בגאולה האמיתית והשלימה.

ח. אָנהויבס פ' אחרי רעדט זיך וועגן עבודת אהרן כהן גדול בקדש הקדשים – „בזאת יבוא אהרן אל הקודש גו"⁶⁹.

אַ מעין ודוגמא צו דעם מצב הגאולה איז – דער כהן גדול אין קדש הקדשים: קדש הקדשים איז דער הייליקסטער אָרט אין דער וועלט. אַן אָרט וואו עס האָט מאיר געווען אלקות בגלוי (אַן העלמות והסתרים). צוזאַמען דערמיט איז דאָס געווען אַ מקום גשמי בעולם הזה, און דער כהן גדול איז דאָרט אַריין אַלס אַ נשמה בגוף [ניט ווי ס'איז געווען באַ נדב ואביהוא, רצוא בלי שוב⁶¹].

מעין זה איז געווען באַ יעדער כהן, וואָס צוזאַמען דערמיט וואָס „הכהנים הובדלו... שנאמר⁶² ויבדל אהרן להקדי-שו קדש קדשים"⁶³ (למעלה מעולם), האָט ער געטאָן זיין עבודה דוקא אַלס נשמה בגוף אין עולם, אַן עולם וואו ס'איז דאָ אַן אָרט אויף היפך הטהרה – און דוקא דאָרטן איז ער מקיים דעם ציווי (בריש פ' אמור), „אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו". וואָס שלי-מות ענין הטהרה וועט זיין בגאולה האמי-תית והשלימה [ומעין הכנה לזה איז אויך דאָ בזמן הגלות, אַז כהנים זיינען נוהר פון

64 כמ"ש (יחזקאל לו, כה), „וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם גו".

65 תצוה כה. ב.

66 משנה זבחים טו, ב. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"י ה"ד.

67 זבחים יז, ב. וש"נ. רמב"ם שם. וראה בכ"ז אנציקלופדי' תלמודית ערך בגדי כהונה (ע' שלג). וש"נ.

68 ראה רמב"ן עה"פ (תצוה שם), ועשית בגדי

קדש גו' לכבוד ולתפארת: "שיהי' נכבד ומפואר במלבושים נכבדים ומפוארים. ואכ"מ.

60 טז, ג.

61 ראה לעיל [סה"ש תנש"א ח"ב ע' 496. וש"נ.

62 דה"א כג, יג.

63 רמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ד – מפסחים

קז, א.

עס זיין בגאולה האמיתית והשלימה⁷⁴.
ובמילא האָט יעדער איד אַ שייכות – אַלס
נשמה בגוף – צו דער קדושה פון קדש
הקדשים (שלימות הקדושה). וכפס"ד ה'
רמב"ם⁷⁵, „לא שבט לוי בלבד אלא כל איש
ואיש . . . אשר נדבה רוחו אותו . . . ה"ז
נתקדש קדש קדשים כו"ו.

וע"פ מדרש הנ"ל, אַז „בכל שעה שהוא
רוצה ליכנס יכנס", י"ל אַז יעדער איד
האָט בכח (ווי ער שטייט למטה אַ נשמה
בגוף) צו זיין בדרגת „קדש הקדשים", וי"ל
אַז אַזוי וועט זיין בפועל לעתיד לבוא.

[ויומתק ע"פ דער סיפור אין נביאים⁷⁶,
אַז בזמן הסכנה האָט יהושבע באַהאַלטן
יואש'ן (וואָס ער איז געווען מזרע
הממלכה) און מניקתו „בחדר המטות"⁷⁷,
„בעליית בית קדשי הקדשים"⁷⁸, ויהי
אתה בית ה' מתחבא שש שנים גו"⁷⁹. וואָס
דערפון איז מובן, אַז זייענדיק אין קדש
הקדשים האָט ער דאָרט געהאַט אַלע זיינע
צרכים גשמיים: אכילה ושת' ושינה⁸⁰.
ויש לומר, ווייל באמיתית הדברים איז
מקומו פון יעדער איד אין קדש הקדשים
(ווי עס וועט זיין בגלוי בגאולה האמיתית
והשלימה). נאָר דאָס איז נתגלה געוואָרן
בפועל – דורך דער ירידה (סכנה), ע"ד
ווי דער עילוי הגאולה קומט דורך דער
עבודה אין „גולה"].

ווי פאַרשטאַנדיק אויך פון דעם ציווי
ונתינת כח) בהתחלת פ' קדושים [די

דער כהן גדול דאָרף זיין „גדול מאחיו . .
בעושר"⁶⁹ – ווייל די שלימות הקדושה
פון כהן גדול איז פאַרבונדן דערמיט אַז
דאָס ווערט נמשך מיט שלימות בכל ביו
אין גשמות העולם (עושר).

וע"פ המבואר אין מדרש (עה"פ „בזאת
יבוא אהרן"⁷⁰), „בכל שעה שהוא (הכהן
גדול) רוצה ליכנס יכנס רק שיכנס בסדר
הזה" („בזאת") – יש לומר, אַז מקומו ה'
אמיתי פון דעם כהן גדול איז אין (דרגת)
קדש הקדשים, און אַזוי וועט זיין בגלוי
בגאולה האמיתית והשלימה ווען עס וועט
זיין שלימות האדם והעולם וביטול כל
ענינים הפכיים (משא"כ לפני זה איז מען
ניט קיין כלי אויף דעם „בכל שעה"). וואָס
דעמולט וועט זיין די שלימות הגילוי פון
המשכת קדושה בגלוי למטה (אין בית ה'
מקדש השלישי), אַ דירה לו יתברך בתח-
תונים, כנ"ל.

ט. אַזוי ווי אַלע עניני תורה (מלשון
הוראה⁷¹), איז אין דעם אויך דאָ אַ הוראה
פאַר יעדער איד:

אַלע אידן זיינען „ממלכת כהנים"⁷²,
„כהנים גדולים"⁷³, ובגלוי ובשלימות וועט

(69) יומא יח, א. ו.ש"נ. רמב"ם שם רפ"ה.

(70) ויקר פכ"א, ז. ועוד.

(71) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו

ערך ירה. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). וראה
זח"ג נג, ב.

(72) יתרו יט, ו. וראה זבחים יט, רע"א (בהמשך
להסוגיא ע"ד בגדי כהונה): „זימנא חדא הוה
קאימנא קמי' דאיזגדר מלכא והוה מדלי לי המיינאי
ותיתי' ניהלי' ואמר לי ממלכת כהנים וגוי קדוש
כתיב בכו", „וצריכין אתם לנהוג עצמכם בתפארת
של כהנים" (פרש"י שם).

(73) ראה בעה"ט עה"פ. וראה גם אגדת
בראשית פרק עט (פ). – וי"ל השייכות ד, ממלכת
כהנים, לכהנים גדולים, כי כהן גדול הוא מלך
שבכהנים, „ראש לכל הכהנים" (ל' הרמב"ם שם
פ"ד הי"ב).

(74) ראה בעה"ט שם: ולעתיד לבוא תחזור להם
כו'.

(75) הל' שמיטה ויובל בסופן.

(76) מלכים-ב יא, א ואילך. דברי הימים-ב כב,
יא ואילך.

(77) מלכים שם, ב. דה"י שם.

(78) פרש"י עה"פ.

(79) מלכים שם, ג. דה"י שם, יב.

(80) וראה גם שיחת ליל ד' דחג הסוכות שנה זו.

מכל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם].

וע"פ הוראת אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע הידועה⁹⁰, אז "עניני עבודה שיכולים לקשר בדברי התניא... מותר לדבר ול-הרחיב בהם הדבור" (אע"פ וואס אזוי איז דא די זהירות אין זאגן פירושים בספר התניא⁹¹) – איז עד"ז מובן בנדוד: כדאי ונכון צו מבאר זיין א הוראה פון שם בעל היאָרצייט – בשעת דאָס קען צוגעבן אין יראת שמים און עבודת ה'.

"ישראל⁹²" – דער שם הכללי פון אידן (כנ"ל) – האָט אין זיך צוויי ענינים הפכיים לכאורה: (א) "ישראל" איז ר"ת "יש ששים ריבוא אותיות לתורה"⁹³, וואָרום עס זיינען דאָ ששים ריבוא נשמות ישראל כלליים (און יעדערע פון זיי טיילט זיך אויף ששים ריבוא נשמות פרטיים⁹⁴), און יעדע נשמה איז כנגד איין אות פון די ששים ריבוא אותיות לתורה, וואָס דער אות איז זיין מקור החיות כו'. און (ב) "ישראל" איז על שם "כשרית עם אלקים ואנשים ותוכל"⁹⁵.

דער ענין פון "שרית עם אלקים ואנשים ותוכל" באווייזט אויף דער עבודה און מלחמה נגד העולם – "עם אלקים" (שרו ומלאך של עשו⁹⁶), "ואנשים" (עשו ולבן⁹⁷) – וואָס דאָס איז לכאורה פונקט פאָרקערט פון דעם וואָס "ישראל" איז ר"ת יש ששים ריבוא אותיות לתורה, ווי

פרשה וואָס מ'האָט געלייענט דעם שבת צוזאמען מיט פ' אחרי] – "קדושים תהיו כי קדוש אני": זייענדיק א נשמה בגוף בעוה"ז הגשמי (וואָס דאָרטן איז שייך דער ציווי פון "קדושים תהיו", "הוּו פרו-שים"⁸¹)

– שטייט אַ איד אין אַ מצב של קדושה, ביז די קדושה הכי נעלית פון קדושתו של הקב"ה, כפירוש החסידות⁸² אויף דרשת חז"ל⁸³, "כול כמוני, ת"ל כי קדוש אני" – "כול כמוני" בניחותא, בדרגת הקדושה פון "קדוש אני".

י. ויש לקשר כל זה אויך מיט דעם שם בעל היאָרצייט⁸⁴ פון י"ג אייר⁸⁵ – ישראל אריה ליב.

ובהקדים, אַז אע"פ וואָס דאָס איז לכ-אורה אַ שם פון אַן איש פרטי, האָט דאָס אַ שייכות מיט אַלע אידן⁸⁶ (וואָרום אַלע אידן זיינען אַ מציאות אחת, קומה אחת שלימה⁸⁷). ובפרט אַז שמו הראשון איז ישראל – דער שם כללי פון יעדער איד און אַלע אידן [וכידוע⁸⁸ אויך אַ נשמת יעקב (וואָס שמו איז ישראל⁸⁹), כלולה

(81) פרש"י ר"פ קדושים.

(82) ראה מאור עינים עה"פ (מו, ב). אוה"ת עה"פ.

(83) ויק"ר עה"פ (פכ"ד, ט).

(84) כן נקרא "יאָרצייט" באידיש) גם בספרים שבלשון הקודש. וגם אצל אחבניי הספרדים (שאינם מבינים שפה זו). ולפעמים מוסיפים הפירוש בלה"ק: "יום השנה".

(85) הו"ר עוסק בצ"צ רב פעלים וכו' ישראל ארי' ליב, אחיו של – יבלח"ט – כ"ק אדמו"ר שליט"א. נולד ג' (2) סיון תרס"ט. נפטר י"ג אייר תשי"ב. המו"ל.

(86) ועאכו"כ עם יוצאי חלציו ש"י.

(87) לקו"ת ר"פ נצבים. וראה תניא פל"ב (מא,

א): כולן מתאימות ואב א' לכולנה כו'.

(88) אגה"ק ס"ז.

(89) וישלח לב, כט.

(90) אגרות-קודש שלו ח"ב ע' תשכ. וש"נ. וראה גם ס' השיחות תש"ב ס"ע 83 ואילך.
 (91) ראה במקומות שבהערה הקודמת.
 (92) ראה גם (באופן אחר) שיחת ש"פ אחרי-קדושים, י"ג אייר תשמ"ה. שיחת פסח שני תשמ"ז.
 (93) מגלה עמוקות אופן קפו.
 (94) ראה תניא פל"ז (מח, א).
 (95) ב"ר פע"ז, ג. פרש"י וישלח לב, כה.
 (96) פרש"י עה"פ.

זיי מצד עצמם זאָלן דינען דעם אויב-
ערשטן, באופן פון „מלכותו ברצון קבלו
עליהם“⁹⁸, ביז אַז די וועלט אַליין זאָגט אַז
„ותוכל“, די וועלט אַליין איז מסייע צו
זיין עבודה (כדלקמן סי"ב),

און דורך דעם ווערט „ותוכל“ מלשון
כל (אַז מ'האָט אַלע עניני העולם), און
מלשון התכללות – אַז דער איד איז אין
זיך כולל כל עניני העולם, און – ער
הויבט זיי אויף, ביז אַז עס ווערט אויפגע-
טאַן דער ענין פון גאולה (וואָס איז כולל
„גולה“), דורך המשכת האל"ף פון אלופו
של עולם אין „גולה“.

און דורך דער עבודה בכירור וזיכור
העולם ווערט אויך „ותוכל“ מלשון יכולת,
אַז עס קומט צו באַ דעם אידן נאָכמע-
יכולת, כמבואר בכ"מ⁹⁹ אַז דורך דער
עבודה פון נפש האלקית ווי ער איז זיך
מתלבש אין דעם גוף ונה"ב און טוט די
עבודה בעולם, קומט אין אים צו כח וחיות
יכולת חדשה, מצד דעם וואָס „רב
תבואות בכח שור“¹⁰⁰ (פון נה"ב).

און דער אופן ווי מ'טוט די עבודה פון
„ישראל“ – איז דורך „ארי לייב“, „הוי . . .
גבור כארי לעשות רצון אביך שבש-
מים“¹⁰¹ (ווי עס שטייט אויך אין ריש ות-
חלת השולחן ערוך¹⁰²), ער איז זיך מתגבר
אויף אַלע העלמות והסתרים בעולם; און
נוסף צו דער התגברות שלו בעבודתו
בעניני קדושה („ארי“ בלשון הקודש), איז
ביי אים דאָ די התגברות אויך אין די

נשמות ישראל זיינען פאַרבונדן מיט תורה
שלמעלה מעולם.

וײַל דעם ביאור אין דעם (אין עבודת
ה'):

לכל לראש דאַרף יעדער איד וויסן אַז
ער איז „ישראל“ – זיין מקור ושורש
החיות איז פון זיין אות אין תורה, און
דעריבער, דאַרף יעדער זאָך וואָס ער טוט
זיין מיוסד וע"פ הוראות התורה.

דערצו דאַרף ער וויסן, אַז שלימות
עבודתו (אַלס ישראל) באַשטייט אין דעם,
אַז ער זונדערט זיך ניט אַפּ פון דער וועלט
אַרום אים, נאָר „הסתכל בשלשה דברים“:
נוסף צו זיין עבודה מיט זיך אַליין
(„ישראל“ פאַרבונדן מיט זיין אות בתורה),
דאַרף ער טאַן די עבודה פון לעשות לו
יתברך דירה בתחתונים – אַלס ישראל
דורך אַרויסגיין (צוזאַמען מיט די הוראות
התורה) אין וועלט, און האָבן צוטאָן מיט
„אלקים“ (מלאך) – די כחות הטבעיים ב-
עולם (כמאחז"ל⁹⁷, „איז לך כל עשב ועשב
שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו
גדל“), און „אנשים“, „עשו ולבן“ (אומות
העולם) – און דאַרט אויפמאַכן אַ דירה
פאַר דעם אויבערשטן ע"פ די הוראות
התורה (פון די יש ששים ריבוא אותיות
לתורה), דורך דעם וואָס „שרית עם
אלקים ואנשים“, ער איז אַ שר, געוועל-
טיגט איבער די וועלט און די אוה"ע,

און איז אַן אופן פון „ותוכל“ – אויך
מלשון כל און כולל און כלי, אַז זיין
עבודה (פון „שרית“) איז ניט דורך מבטל
זיין מציאות העולם, אַדער מתגבר זיין
אויף עולם בעל-כרחך, נאָר באופן אַז ער
נוצט אויס די כחות הטבעיים עצמם אין
עבודת ה', און פועל'ט אויף די אוה"ע אַז

98 נוסח ברכת „אמת ואמונה“ דתפלת ערבית.
וראה לעיל [סה"ש תנש"א ח"ב] ע' 501. וש"נ.

99 ראה לקו"ת האיניו עה, ב ואילך. ועוד.

100 משלי יד, ד.

101 אבות פ"ה מ"כ.

102 טור או"ח רס"א. שו"ע אדה"ז שם. ובשו"ע

המחבר: יתגבר כארי.

97 ב"ר פ"י, ו. וראה שערי זהר לב"ר שם.

וש"נ.

אידן צו ברענגען די גאולה, און ווי מ' דאַרף זיך גרייטן צו דער גאולה – שטיי-ענדיק איצטער ממש בסוף זמן הגלות, „גולה“, און האַלטנדיק אַט אַט באַ דער גאולה.

קודם כל – האָט מען אַן ענטפער צו די וואָס וואונדערן זיך און שרעקן זיך דער-פון וואָס מ'שטורעמ'ט אַז יעדער איד דאַרף טאָן און פועל'ן אַז די גאולה זאָל קומען תיכף ומיד ממש (און זייענדיק „אַפענע“ מענטשן, דריקן זיי אויס בדיבור זייער וואונדער און דאגה): בשעת משיח וועט באַלד קומען, וואָס וועט זיין – פּרעגן זיי – מיט אַלע פעולות און זאָכן וואָס זיי האָבן אויפגעטאָן במשך כּו"כ שנים אין גלות: די געשפעטן וואָס זיי האָבן אויפגעבויט, דער רכוש און נכסים וואָס זיי האָבן געשאַפן, די פּריינט און פאַרבינדונגען, סיי צווישן אידן און סיי צווישן אוה"ע, וואָס זיי האָבן באַקומען (ובפרט עסקני ציבור), ועוד כיו"ב!?

איז דער ענטפער אויף דעם, אַז מ'האָט זיך ניט וואָס צו שרעקן, וואָרום גאולה איז ניט דער טייטש, אַז עס ווערט בטל כל „מנהגו של עולם“, די גוטע זאָכן וואָס זיינען אויפגעטאָן געוואָרן (ע"פ תורה) אין גלות: אדרבה: גאולה איז אין זיך כּולל אַלע ענינים (טובים) פון „גולה“, באופן אַז זיי ווערן אויפגעהויבן צו אַ מצב פון גאולה, צו זייער אמת'ע מעלה ושלמות – דורך דעם וואָס מ'איז מגלה אין זיי דעם (אל"ף) אלופו של עולם, די אמת'ע כּוונה ותכלית אין די אַלע פעולות (שבזמן הגלות) – ווי דאָס אַלץ ברענגט אַרויס „כבודו“ של הקב"ה.

ובמילא האָט מען ניט וואָס צו דאגה'ן וועגן די פעולות – אפילו בעניני רשות – וואָס מ'האָט אויפגעטאָן (ע"פ תורה) בזמן הגלות. ואדרבה: דערפון האָט מען די הוראה – אַז יעדער בעל עסק וכיו"ב

עבודה בעניני רשות וחול, די עבודה ב-עניני העולם („ליב" בלע"ז).

ולהוסיף, אַז „ליב" איז אויך אותיות לב מיט אַ יו"ד באמצע, וואָס איז מרמז אויף לבו של אדם (לב), און די עשר כחות הנפש (י), [ובפרטיות יותר שרייבט מען אַמאָל „לייב" מיט צוויי יו"דין, כנגד די צוויי דרגות בנשמה: יעקב, ישראל¹⁰³], וואָרום די עבודה (פון „ישראל") פון מאַכן אַ דירה בתחתונים ווערט אויפגעטאָן דורך די עשר כחות הנפש, ווי זיי זיינען אַרומגערינגלט מיט דעם לבו של אדם – וואָס לב ישראל איז אַלעמאָל בשלי-מות¹⁰⁴, „אני ישנה ולבי ער"¹⁰⁵. ועוד י"ל, אַז דער „לב" וועלכע רינגלען אַרום דעם י' – זיינען די ג' לבושים פון מחשבה דיבור ומעשה, וועלכע זיינען מקיף די עשר כחות, און ברענגען זיי אַרויס בעבור-דת האדם בפועל למטה¹⁰⁶.

ויש לקשר זה אויך מיט דעם טאָג פון י"ג אייר: י"ג איז בגימטריא אח"ד, וואָס איז מרמז אויף דער עבודה פון אויפּטאָן „והי' ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד"¹⁰⁷, גילוי מלכותו ית' ואחדותו ית' בעולם, ביז אין אַן אופן פון „מלכות שבנצח", כנ"ל (ס"ז).

* * *

יא. ע"פ האמור לעיל האָט מען אַרויס כמה לימודים בנוגע צו דער עבודה פון

103 ראה בארוכה לקו"ת דרושים לר"ה סב, ג (וראה גם תו"א משפטים עז, ריש ע"ב). ספר הליקוטים-דא"ח צ"צ ערך יעקב סמ"ד (ע' א'קא ואילך). וש"נ. וראה ברכת י"א ניסן ש.ז. (לעיל [סה"ש תנשא] ח"א ע' 416-7).

104 ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

105 שה"ש ה, ב. וראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' שיט.

106 ראה תניא פ"ד.

107 זכרי' יד, ט.

ועוד וגם זה עיקר – דורך הפצת ה-
תורה והיהדות, והפצת המעינות חוצה.
כולל ובמיוחד – צו מעורר זיין אידן בכל
העולם כולו, אַז זיי זאָלן מוסיף זיין נאָכ-
מער אין לימוד התורה וקיום המצוות,

און אַזוי אויך מפרסם ומגלה זיין בכל
העולם כולו, „אלופו של עולם“, כולל –
דורך משפיע זיין אויף אוה"ע בנוגע צו
קיום שבע מצוות בני נח¹¹⁰, און זיי צו-
גרייטן צו „והיתה לה' המלוכה“¹¹¹.

יב. ע"פ הנ"ל, אַז „גאולה“ הויבט אויף
די עניני הגלות עצמם (דורך מאַכן פון זיי
גופא אַ דירה בתחתונים), ביז אַז דוקא די
עבודה אין גלות ברענגט די גאולה, איז
פאַרשטאַנדיק, אַז די עניני העולם עצמו
און די אוה"ע עצמם (אויך בזמן הגלות)
זיינען (באמת) מסייע צו דער עבודה פון
ברענגען די גאולה (כנ"ל).

ויש לומר, אַז שטייענדיק בסוף זמן ה-
גלות, סמוך צו דער גאולה – קומט אַרויס
דער סיוע בגלוי יותר.

ווי מ'זעט עס אין די דורות האחרונים
במיוחד, און נאָכמער – אין דעם זמן ה-
אחרון, ובפרט אין די לעצטע טעג ממש:

אין די דורות שלפני זה האָבן (רוב)
אידן געלעבט אין מדינות וואו עס זיינען
געווען מניעות ועיכובים וכו' (לא תקום
פעמיים¹¹²) צו עבודת ה' בכלל.

משא"כ בדורות האחרונים – לעבן
(רוב) אידן אין מדינות וואו עס הערשט אַ
מלכות של חסד, אָנהויבנדיק פון מדינה זו
(וואו עס געפינען זיך רוב ומנין ובנין פון
אידן), וואָס איז מסייע אידן צו דערגרייכן

דאַרף זוכן וועגן ווי צו מגלה זיין אין
זיינע עניני עסק וכו', „כבודו“ של הקב"ה,
און אויסנוצן זיינע געשפעטן און נכסים
און פאַרבינדונגען – צו מוסיף זיין אין
תורה ומצוות.

דערפון איז אויך פאַרשטאַנדיק די הו-
ראה לאידך גיסא – פאַר די וואָס מיינען
אַז די עבודה פון גאולה באַשטייט פון ניט
האַבן צוטאָן און שולל זיין „מנהגו של
עולם“ – אַז אדרבה: די גאולה איז תלוי
דוקא אין „מעשינו ועבודתינו“ בזמן ה-
גלות¹¹³, און דעריבער דאַרף זיין „הסתכל
בשלשה דברים“: די עבודה צו ברענגען
גאולה דאַרף באַשטיין אין „שרית עם
אלקים ואנשים ותוכל“, צו מאַכן אַ דירה
בתחתונים, און צוגרייטן די וועלט צו דער
גאולה – טאַקע אין אַן אופן פון „שרית עם
אלקים ואנשים“, מלחמה האָבן מיט דעם
העלם והסתר פון עולם, אָבער באופן פון
„ותוכל“, „מלכותו ברצון קבלו עליהם“.

אָנהויבנדיק פון חלקו בעולם, דורך
מוסיף זיין אין קיום המצוות, מיט דברים
גשמיים, כולל ובמיוחד – מצות הצדקה
(„עיקר המצות מעשיות“), אַז ער נעמט פון
זיינע גשמיות און זיינע עשירות (מיט
וועלכע דער אויבערשטער בענטשט אים)
און העלפט אַ צווייטן, אַז ביים צווייטען
זאָל אויך זיין מזון ולבושים, באופן פון
„לכבוד ולתפארת“, בהתאם צו „ממלכת
כהנים“, וועד"ז העלפט ער אַרויס מוסדות
תורה וצדקה וכיו"ב.

און אַזוי אויך אין זיין עבודה בעניני
רשות שלו – טוט ער דאָס באופן פון „כל
מעשיך לשם שמים“¹⁰⁸ און „בכל דרכיך
דעהו“¹⁰⁹.

(110) כפס"ד הרמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י.

(111) עובדי' בסופו.

(112) ל' הכתוב – נחום א, ט. וראה לקו"ש

חכ"ג ע' 306 הערה 55.

(108) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות

ספ"ג. וטושו"ע או"ח סרל"א.

(109) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם.

בעיקר מתעסק געווען אין תועלת עצמן, אָדער אין כובש זיין אַנדערע מדינות וכיו"ב.

צווישן די ענינים גלויים וואָס זיינען צוגעקומען בימים אלו ממש וואו מ'זעט ווי עולם און אוה"ע גרייטן צו און זיינען מסייע די וועג צו דער גאולה – דורך דעם ענין פון צדקה און חינוך, צוויי יסודות עיקריים אין ישובו של עולם, „לשבת יצרה“¹¹⁶:

ס'איז ידוע ומפורסם (אין אַלע צייטונג-גען) וועגן די מאורעות בימים האחרונים – אַז די מדינה (וואָס איז מיוסד אויף צדקה וחסד, כיודע) האָט אויסגענוצט איר שטאַרקן כח צו אַרויסהעלפן און ראַטע-ווען מענטשן במקום רחוק בעולם (ווייט אַוועק פון דער מדינה), אע"פּ וואָס דורך דעם קומט ניט אַ תועלת ישרה צו תושבי מדינה זו:

די מדינה האָט געשיקט אַ ריבוי מענטשן און אנשי חיל פון איר אַרמיי צו אַרויסהעלפן די פליטים אין יענע ערטער, צוזאַמען מיט עסן און קליידער און רפואות. אַנשטאַט נוצן די אוירונים אויף עניני כיבוש, און אַנשטאַט נוצן די עסן און קליידער פאַר די בירגער פון דער מדינה – נוצט מען זיי אויף ראַטעווען אומגליק-לעכע מענטשן, ובפרט קליינע קינדער, פון קעלט, ביז פון היפך החיים.

וואָס דערביי זעט מען די רחמנות פון תושבי מדינה זו: בשעת זיי האָבן געהערט און געזען ווי מענטשן ליידען – איז הגם אַז זיי זיינען ניט זייערע קרובים, און האָבן מיט זיי קיינמאָל קיין שייכות ניט געהאַט – איז די מדינה נתעורר געוואָרן צו זיי העלפן. בהתאם צו דער שיטה פון מדינה זו בעניני צדקה, אַז מ'העלפט

אַ גאולה פנימית בעבודתם, ביז – אַז זיי זאָלן טאָן די עבודה וואָס וועט ברענגען די גאולה כפשוטה, און דעמולט וועט דער מלכות (של חסד) אויך מסייע זיין אידן צו זיך אומקערן אין ארץ ישראל (בלשון הכתוב¹¹³): והביאו את כל אחיכם (גו').

און בשנה האחרונה זעט מען ווי דער יחס צו אידן איז נתפשט געוואָרן אין נאָך מדינות, ביז אויך במדינה ההיא, וואו עס זיינען (ביז לאַחרונה) געווען הגבלות בנוגע צו דער חירות פון אידן בעבודתם בתומ"צ און אויך בנוגע צו זייער אַרויס-גיין ממדינה ההיא – איז זייער יחס איצט-ער איבערגעקערט געוואָרן, אַז זיי לאָזן אידן מקיים זיין תומ"צ, און לאָזן אידן אַרויס פון דאָרט (אַן די הגבלות פון אַמאָל), ואדרבה – זיי זיינען נאָך מסייע די אידן צו פאַרן אין ארץ הקודש. מען הכנה צו דעם סיוע פון אוה"ע אַז אידן זאָלן אַרויסגיין פון גלות און גיין אין ארץ הקודש בגאולה האמיתית והשלימה.

יג. נוסף צו דעם סיוע ישר פון אוה"ע צו אידן – זיינען אויך דאָ ענינים אין וועלכע מ'זעט ווי אוה"ע אַליין טוען פעולות של טוב וחסד, וואָס איז נאָכמער מגלה ווי יש בעה"ב לבירה זו¹¹⁴, אַלס צו-גרייטונג צו, והיתה לה' המלוכה" בגאולה האמיתית והשלימה,

ניט ווי ס'איז געווען אַמאָל, אַז דוקא עם ישראל (אע"פּ וואָס „אתם המעט מכל העמים“¹¹⁵), האָט משלים געווען בפועל די כוונה פון דירה בתחתונים, און אחדות פון מלכיות אוה"ע האָבן זיך געפירט באופן אכזרי איינער צום צווייטן, און האָבן זיך

(113) ישע'י, סו, כ.

(114) ראה ב"ר רפ"ט.

(115) ואתחנן ז, ו.

(116) ישע'י, מה, יח.

עננים הביאום¹¹⁸], און די כוונה בזה איז – אַז מ'נוצט דאָס אויס אויף קישוטי כלה, מוסיף זיין אין צדקה, כנ"ל].

י. די מסקנא פון האמור לעיל בנוגע לפועל:

די גאולה קומט דוקא דורך דער עבו-דה אין גלות, פון מגלה זיין אלופו של עולם אין „גולה“, אַזוי אַז דור זה, דער דור האחרון אין גלות, וועט זיין דער דור הראשון פון גאולה.

און דער אויבערשטער העלפט אַז מ'זעט אין די מאורעות האחרונות בעולם ווי די וועלט אַליין איז מסייע און פירט צו דער גאולה.

ובפשטות מיינט דאָס – כנ"ל – אַז יעדער איד דאַרף מוסיף זיין אין „מעשינו ועבודתינו“ בכלל וועלכע ברענגט די גאולה, כולל ובמיוחד – ווי גערעדט ב-התוועדות שלפנ"ז – אין לימוד התורה בעניני גאולה, אין תושב"כ (וואָס „כל"י הספרים מלאים¹²⁰ בדבר זה“), און תוש-בע"פ, משנה וגמרא ומדרשים וכו'.

ובזה גופא – דאַרף מען מוסיף ע"פ די הוראה פון פסח שני, אַז „ס'איז ניטאָ קיין פאַרפאַלן“¹²¹ – צו מאַכן אַ חשבון צדק צי

אַרויס מענטשן בכל העולם כולו, און מען וואָרט אפילו ניט אַז מ'זאָל בעטן הילף.

עד"ז איז אויך ידוע אַז בימים האח-רונים איז מנהיג מדינה זו אַרויס מיט אַ הכרזה והוראה מפורטת בנוגע צו חינוך הנוער. בהתאם לזה וואָס בתחלת נשיאותו האָט ער מכריז געווען אַז זיין שאיפה איז צו געדענקט ווערן אַלס דער „עדזשוקיי-שען (חינוך) פרעזידענט“, צוליב די פעו-לות ושינויים גדולים לטוב וואָס ער וועט איינפירן צו מחזק זיין דעם חינוך אין דער מדינה.

דער אויפטו אין די לעצטע ערשיינונג-גען (צווישן אַנדערע) איז פאַרשטאַנדיק בפשטות: הגם אַז באַ אידן איז דאָס קיין חידוש ניט, ווייל באַ זיי איז אַלעמאָל געווען די הנהגה ע"פ התומ"צ, בענין הצדקה וחינוך וכו' – איז דאָס נאָכמער מגלה ווי יש בעה"ב לבירה זו, וואָס דאָס איז דער אמת'ער יסוד אויף צדקה און חינוך [וכמדובר כמ"פ, אַז אמת'ע הצלחה אין חינוך איז תלוי אין דער ידיעה והכרה פון דעם קינד אין דעם בורא עולם ומנהיגו].

וכל זה איז – נוסף צו נאָך כמה ענינים וואָס פאַסירן בהשגחה פרטית מדי יום ביום, סיי בנוגע צו דעם כלל און סיי בנוגע צו יעדערען אין זיינע ענינים פרטיים – און די כוונה בזה, איז אַז דאָס זאָל נאָכמער מגלה זיין ווי וועלט איז מסייע צו מאַכן אַ דירה בתחוננים און ברענגען די גאולה,

[כולל – דאָס וואָס בשבוע האחרון האָט מען געפונען כפינה נידחת בעולם אבנים טובות ומרגליות, ע"י ברכתו של הקב"ה [בדוגמת „והנשאם הביאו את אבני השהם ואת אבני המילואים לאפוד ול-חושן“¹¹⁷ (פאַר די בגדי כהונה), אַז די

118 ת"י עה"פ.

119 רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"ב.

120 ויש לומר הדיוק ב„מלאים“ (ש„מלא“ ע"פ תורה פירושו – שמלא כולו), שגם הפסוקים ב„כל הספרים“ שאינם מדברים (בגלוי) בעניני גאולה, או אפילו שתוכנם הפכי (לכאורה) מענין הגאולה – הרי, לאמיתתו של דבר, תוכנם האמיתי הוא „דבר זה“ – ענין הגאולה. וע"י עיון והעמקה בפירוש פסוקים אלו (במפרשים וכו') נראה בגלוי ש„כל הספרים מלאים בדבר זה“. ויומק ע"פ המבואר לעיל, שפנימיות ענין הגלות („גולה“) הוא ענין הגאולה, אלא שמגלים זה ע"י גילוי האל"ף דאלופו של עולם בגלות, שע"י נעשה מ„גולה“ – „גאולה“.

121 „היום יום“ יד אייר, פסח שני. ס' השיחות

פ"ט בתהלים¹²⁵), און דאָס ווערט נתגלה אין דעם מזמור צדי"ק¹²⁶ – „ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו"¹²⁷, בבית המקדש השלישי, בגאולה האמיתית והשלימה, די גאולה פון אַלע אידן, „בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובכנותינו”.

(125) פסוק כא.

(126) ולהעיר שבאות „פ"ף בו נגאלו אבותינו ממצרים שנאמר (שמות ג, טז) פקד פקדתי אתכם [ולהעיר שמההי' בן פ' כשגאל ישראל ממצרים], צ"ץ בו עתיד הקב"ה לגאול את ישראל ולומר להם צמח צמחתי לכם שנאמר (זכרי' ו, יב) איש צמח שמו ומתחתיו יצמח ובנה את היכל ה'" (פדר"א פמ"ח). ובבמדב"ר ס"פ קרח מביא הכתוב (ירמ" כג, ה): והקימותי לדוד צמח צדיק גו' (וראה פי' הרד"ל לפדר"א שם). וראה ד"ה לך באוה"ת (עדרת, א). תרכ"ז. תר"ל.

(127) פסוק טו"ב.

מ'האָט מתקן ומשלים געווען די עבודה בעבר כדבעי, אָדער מ'קען אין דעם נאָך צוגעבן; און מ'האָט דערביי די הוראה ונתינת כח, אַז אפילו אויב ס'האָט עפעס געפעלט איז ניטאָ קיין פאַרפאַלן און מ'קען אַלעמאַל מתקן זיין.

ועוד ועיקר – אַז עס זאָלן נתגלה ונתתקן ווערן אַלע ענינים וואָס ווייזן זיך אויס אַז זיי זיינען פאַרלאָרן געגאַנגען, אָדער זיינען טאַקע פאַרלאָרן געגאַנגען אין גלות, כולל – פאַרלאָרן למעליותא (זייענדיק למעלה מגדר גילוי) – דער גילוי הקץ וואָס „לבא לפומא לא גליא"¹²², און משיח צדקנו, וועלכער קומט „בהיסח הדעת"¹²³ (כי אם במציאה), שנאמר „מצאתי דוד עבדי"¹²⁴ (במזמור

(122) ז"ח בראשית ת, א. מדרש תהלים ט, ב. וראה גם סנהדרין צט, א.
 (123) סנהדרין צז, סע"א.
 (124) ראה ב"ר פכ"ט, ג.

לעילוי נשמת

הבחור התמים

מיכאל ע"ה בן יבדלחט"א
הרה"ח ר' יהודה ליב שליט"א

ראסקין

לעילוי נשמת
השלוחה
מרת אלישבע בת ר' חיים הלוי
פיקרסקי
ע"ה

לעילוי נשמת
דבורה פיגא בת ר' שמעון ("הצדיק")

לזכות
דבורה לאה בת פרידא הינדא שתחי'
לרפואה שלימה קרובה

